

agentuur

ehk
Eesti Teatri Agentuur
tutvustab **1 / 2010**

RUDOLFS BLAUMANIS „Indranid“ (<i>Indrans</i> , 1904).....	2
REZA DE WET „Vennad“ (<i>The Brothers</i> , 2004).....	3
EDUARDO GALÁN JA PEDRO GÓMEZ „Keskea rõõmud ehk Neljakümne-kriis“ (<i>La curva de la felicidad o La crisis de los 40</i> , 2004).....	4
ALAIN GAUTRÉ „Pöialpoiss“ (<i>Poucet</i> , 2000-2002).....	7
LAURIS GUNDARS „Läti aeg“ (<i>Latviešu laiks</i> , 2009).....	10
MICHAEL JACOBS „Impressionism“ (<i>Impressionism</i> , 2009).....	12
JEAN-LUC LAGARCE „Olin kodus ja ootasin, et vihma hakkaks sadama“ (<i>J'étais dans ma maison et j'attendais que la pluie vienne</i> , 1994).....	14
DOROTA MASŁOWSKA „Meil on omavahel kõik hästi“ (<i>Między nami dobrze jest</i> , 2008).....	15
NICK PAYNE „Leidmata“ (<i>if there is i haven't found it yet</i> , 2009).....	24
SIRKKU PELTOLA „Batooniooper“ (<i>Patukkaopera</i> , 2007).....	26
SIRKKU PELTOLA „Väike raha“ (<i>Pieni raha</i> , 2009).....	28
DBC PIERRE / TANYA RONDER <i>Vernon God Little</i> , 2007.....	32
PETER QUILTER <i>Duets</i> , 2008.....	33
PETER QUILTER <i>Just the Ticket</i> , 2009.....	35
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Ambroosia“ (<i>Ambrosia</i> , 2005).....	36
POLLY STENHAM „Kihvad“ (<i>Tusk Tusk</i> , 2009).....	39
SIMON STEPHENS „Ebarahu“ (<i>Motortown</i> , 2006).....	40
ALFONSO VALLEJO „Haavandunud päike“ (<i>Sol Ulcerado</i> , 1983).....	41
FRANK WEDEKIND „Kevadärkamine. Lastetragöödia“ (<i>Frühlings Erwachen. Kindertragödie</i> , 1891)..... + muusikal <i>Spring Awakening</i> , 2006	45

RUDOLFS BLAUMANIS

„Indranid“ (*Indrans, 1904*)

Blaumanise draamad on läti teatri põhivaramus (Kadunud poeg, Indranid), niisama ka komöödiad (Triine patud, Rätsepad Sillamatsil).

TEGELASED:

eakas mees, tema naine, umbes 30-aastane poeg, tema naine, kaks nooremat teenijat, sulane, pojapoeg, eakas naaber, puidukaupmehe hääl telefonis.

TEGEVUSKOHT: Läti küla.

TEGEVUSAEG: XX sajandi algus.

KOKKUVÕTE:

Vana Indrans on vanaks jäänud, aga peab talu. Naine kaebab silmanägemise üle.

Ootavad sõjaväeteenistusest koju nooremat poega, et talu talle anda. Saabub hoopis vanem poeg oma naise ja pojaga ning teatavad, et noorem poeg on neile kirjutanud ja jääb sinna edasi heale palgale. Kirja nad ei näita, vanad ei näeks seda ka lugeda. Naaber loeb teadet, kuid tema ei tunne noorema poja käekirja. (Tegelikult kirjutas selle vanema poja naine ise.) Vanem poeg tahab ise talu pidama hakata. Isa pakub välja, et pidagu, aga paberitel on tema peremees. Poeg pole nõus ja laseb talu enda nimele kirjutada. Töö jätkub palehigis, aga põua tõttu paistab, et saaki ei tule ja lehmad ei anna piisavalt piima. Pimedaks jääv ema sunnitakse karjas käima, vanamehele ei anta hobust, et silmaarstile minna – hakka aga heina kokku riisuma.

Raha ei ole ja poeg teeb kokkuleppe puusepaga, et müüb talle maja ümber kasvavad saared jm puud tarbepuiduks, saab raha ette. Isa ei luba lõigata ja sulane keeldub.

Aetakse talust minema. Isa-ema võtavad lina ja teki ja lähevad sauna elama. Isa annab asja kohtusse, et talu enda nimele tagasi võtta. Selgub, et noorem poeg ei ole midagi loobumisest kirjutanud, minia ei anna isale uusi kirju kätte.

Kohtus käib pimedaks jääv ema, keda noomitakse, et ärgu kiuselgu, kõik on korras. Isa magab, kivid pea all /padjaks?/. Köhib, kukub, sureb ära. Pime ema hüüab appi.

HINNANG:

Blaumanis on novellist, see on tema oma novelli dramatiseering. Ei ole kirge, traagikat, vihasööste, kõik kulgeb monotoonselt. Näidend on kirjutatud 1904, kui meie Kitzbergil oli oma tükkides tragöödiat, meelegeid, ahastust jne. Laval on küll püss, aga ainus pauk lastakse metsas. Keskpärane ja rahulik näidend. Sobib külanäiteringile või efektide tegemiseks geniaalsele lavastajale avangardistlikus teatris.

Draama ongi üles ehitatud eetiliste väärtuste rõhutamisele ning näitab, kuidas traditsiooniline harmooniline läti taluelu läheb üle kapitalistlik-spekulatiivsele asjaajamisele. Ega neid vanu keegi majast minema ei ajanud, ise nad läksid. Juriidiliselt on kõik korras. Mingit suurt tüli ka ei olnud, ainult isa jäi ootama, et poeg teda kättpidi majja tagasi talutab.

Blaumanisel on viis, L. Gundarsil 2 vaatust. L. Gundars on „oma versioonis“ algteksti redigeerinud minimaalselt, muutnud sõnade järjekorda, asendanud vanemaid sõnu. Ta ei ütle, et ema prillid on juudilt saadud, et avanss puude eest on 50 rubla, et noorem poeg teenib aega Peterburis. Võib jääda mulje, et tegevus toimub külas 1990. aastate alguses.

(Annoteeris Kalev Kalkun)

REZA DE WET

„Vennad“ (*The Brothers*, 2004)

Draama kolmes vaatuses

1N + 2M

TEGELASED:

Anton (29)

Aleksander (34)

Natalia (33)

TEGEVUSAEG: õhtust kuni varahommikuni, 1889. aasta

TEGEVUSKOHT: Tšehhovite perekonna suvekodu Ukrainas.

KOKKUVÕTE:

Anton ja Aleksander Tšehhovi vend Kolja on surnud pärast pikka haigust. Aleksander, kelle käte vahel Kolja suri, on end järjekordselt täis joonud ning räuskab oma naise Natalia ja venna peale. Anton püüab pooleliolevat jutustust lõpetada, purjus venda ohjeldada ja hüsteeritsevat ema rahustada. Öö jooksul meenutav vennad leinanaiste hala taustal oma lapsepõlve ja õnnetut elu, armuafääre ja tülisid. Natalia, kes olude sunnil on (verbaalselt) vägivaldse Aleksanderi naiseks saanud, armastab Antonit, kuid otsustab varahommikul mõlema mehe ükskõiksust talutamata kodust lahkuda. Veidi aja pärast pöördub ta siiski tagasi ja lubab Aleksanderi juurde kõigele vaatamata jääda.

„Brothers“ on autori väitel kirjutatud Tšehhovite elulugude ja kirjavahetuste põhjal ning püüab omal moel imiteerida nii Anton Tšehhovile omast argiabsurdsust ja venelikku emotsionaalsust, olles samal ajal ka kaasaegselt ükskõikne ja otsekohene.

Reza de Wet „The Brothers“ on ühest küljest huvitav sisevaade Tšehhovite ellu, püüd muuta neid külmadest klassikutest inimlikeks. Teisalt on aga Weti tšehhovliku stiili imitatsioon kohati võõristav ja ebaveenev. Lavastamisel tuleks arvestada teksti tehnilikku stiili, mis usutavuse saavutamiseks nõuab tegelaste prototüüpide põhjalikku tundmist.

KATKEND:

II vaatus

Pimedusest kostab verdтарretav karje. Valgus. Aleksander vähkreb voodis ja oigab valjusti. Anton ei ole laval. Aleksander karjatab veelkord. Anton tuleb kiirustades söögitoast ja raputab teda.

ANTON: Ärka üles!

ALEKSANDER *avab silmad. Ta hingeldab ja on üliras segaduses.*

ALEKSANDER: Mis... juhtus?

ANTON: Sa nägid halba und.

ALEKSANDER: *(istub, hingeldab)* Issand. Mu süda... ohh. *(surub käe südamele)* See taob... nii kiiresti... Selline tunne... et tahab rinnust välja hüpata. Katsu. *(haarab*

ANTONI käe ja surub oma rinnale)

Mis sa arvad?

ANTON: Ma kuulen. *(naerab)* Tähendab, et sa oled elus.

ALEKSANDER: *(lökkab käe eemale)* Jobu! *(libistab jalad põrandale)* Issand kui hirmus unenägu!

ANTON: Ära räägi mulle! Ma ei taha seda kuulda! *(läheb söögituppa)*

ALEKSANDER: Kurat! *(sasib oma juukseid, tõuseb ja läheb söögitoa uksele)* Kas karahvinis on vett?

ANTON: *(söögitoast)* Jah.

ALEKSANDER: On see keedetud? *(läheb söögituppa)* Ma ei taha koolerasse surra! Kõik situvad jõkke!

Kostab klaasikõlinat.

ALEKSANDER: (söögitoast) See on kollane nagu kusi! (tuleb tuppa tagasi, käes klaas vett) Miks sa pead neid haisvaid väikseid sigareid suitsetama? (võtab klaasist lonksu) Jeesus!

ANTON: (söögitoast) Mis on?

ALEKSANDER: Selles vees on üks kuradi suur prussakas!

Anton naerab söögitoas.

ALEKSANDER: (õngitseb klaasist prussakat) Kujutad sa ette... Ma nägin unes seda paksu Annat! Ta seisis Kolja taga... Kolja kahanes ja kahanes... ja siis... kui ta oli juba väga väikeseks muutunud... võttis Anna ta pihku... ja hoidis peo peal. Kolja muutus pisikeseks, vingerdavaks karvaseks loomakeseks. Ja siis... hakkas ta naljakalt piiksuma.

Anton naerab söögitoas.

ALEKSANDER: See oli rõve! Siin pole midagi naerda!

(Annoteeris Auri Jürna)

EDUARDO GALÁN JA PEDRO GÓMEZ

„Keskea rõõmud¹ ehk Neljakümne-kriis“

La curva de la felicidad o La crisis de los 40, 2004

komöödia ühes vaatuses, ligi poolteist tundi.

Esietendus Hispaanias juunis 2004. Mängitakse siiamani menukalt kogu Hispaanias ning USA-s, Argentiinas, Portugalis, Küprosel ja Kreekas.

TEGELASED:

4M

- 1) JOAQUÍN ROSALES, hüüdnimega QUINO, 43-aastane, stsenaarist
- 2) JAVIER GAZTAMBIDE, 42-aastane, transpordifirma omanik
- 3) FERNANDO SORIA, hüüdnimega FER, 44-aastane, psühholoog
- 4) MANUEL COVARRUBIAS, 45-aastane, filmi- ja teleseriaalirežissöör

KOKKUVÕTE:

Tegevus toimub Quino korteris. Kõik neli meest on olnud abielus, kuid elavad nüüd naisest lahus. Maha on nad jätnud naine ning kõigil neljal on raske sellega leppida. Etenduses on pisut n-ö mehed-omavahel-huumorit (samamoodi üliväike proportsioon võrreldes näiteks Andrzej Saramonowiczi „Testosterooniga“). Üsna omapärane pilk meestele, kes on sunnitud tõdema, et nad ei ole olnud naiste ootuste kõrgusel, ja üldse meeste nõrkadele kohtadele, kahtlustele, üleelamistele ning selle, kuidas nad seda teadvustavad (või seda endile tunnistada ei taha). Siit ka ilmselt suur populaarsus *macho*-kultuuriga Vahemeremaades.

Näidend algab eksnaise Carmen telefonikõnega Quinole (Carmen lavale ei ilmu, kuulda on ainult tema häält). Carmen psühholoog on käskinud oma mehel (Fer) kodust ära kolida. Osa Carmen asju on veel Quino juures ning Quino kardab Carmenit. Carmen informeerib Quinot, et Fer astub järgmisel päeval tema korterist läbi, et seda vaadata, sest Carmen on oma psühholoogile lubanud, et Quino müüb oma korteri Ferile, kui too peaks huvitatud olema.

Enne Feri saabumist astub Quino korterisse Javier, et Carmen kastid ära kolida. Pisut

¹ Kui see pealkiri seostub liigselt Lembit Ulfsaki 1986. aasta filmiga, siis võib lavastaja või kirjandusala juhataja selle millegagi asendada. Väljend *la curva de la felicidad* (sõna-sõnalt „õnne kumerus“) märgib hispaania keeles meestele ettekasvanud kõhukest. „Keskea rõõmud“ tundub õnnestunud pealkiri, sest see kõlab sama positiivselt kui *la curva de la felicidad* ning selle semantiline väli kattub suures osas originaaliga (nimisõnast *felicidad* saab eesti keeles „rõõmud“).

hiljem saabub Quino juurde Manuel, et uurida, kuidas stsenaariumi kirjutamine edeneb.

Kõigile kolmele pakub huvi Quino korter ning Quino lubab eri stseenides ükshaaval kõigile kolmele, et müüb oma korteri talle. Lõpuks tuleb vale välja, st Quino peab siiski otsustama, kellele korter läheb. Kuna kokkuleppele ei jõuta ja korter on suur, kolivad Quino, Fer ja Manuel kokku. Vihje homoseksuaalsusele puudub. Manuel kirjeldab kooselu järgmiselt: „Meil on jube vahva koos elada. Me saame kolmekesi suurepäraselt läbi. Me oleme leiutanud kolmekesi heterokooselu.“²

Korteris on elutuba ja kolm magamistuba. Fer üürib kahte tuba: ühes toas asub tema („doktor Soria“) psühholoogi-astroloogi kabinet ja teises ta magab; Manuel on ennast sisse seadnud magamistuppa; Quino kirjutab oma stsenaariumeid ja magab elutoas. Quinol on korteri eest pangalaen kaelas, mistõttu ta teenib lisaks stsenaariumide kirjutamisele lisaraha Feri sekretärina.

Viimases stseenis tuleb sõpru vaatama Javier ning palub „asüüli“, sest naine on tema juurest minema läinud. Siiani oli Javier sõpradest ainuke, kellel naisega vedanud oli ja kes oli abielumeheks jäänud. Algul mängib Javier *macho*'t ning valetab teistele, et põhjuseks oli see, et naine leidis voodi tagant naiste aluspüksid („kusjuures eriti vihastas teda see, et nad olid tema omadest kaks numbrit väiksemad“), kuid lõpuks tunnistab üles, et hoopis naine leidis endale teise mehe, ja lisab: „Nii et siin ma nüüd olengi. Kõik mu asjad on all maja ees furgoonautos.“

Javier on rõõmsalt nõus koos Quinoga elutuba jagama: „Ma pean teile tunnistama, et ma olin teie elu peale lausa kade... Minu jaoks on võimalus neljakümneselt kahekümneaastase elu elada nagu teine šanss. Ei mingeid kohustusi, vabadus ja rohkem raha.“ Manuel kostab selle peale: „No ega seda raha nüüd nii palju rohkem ka pole, eks? Ja lisaks on rohkem võlgu, rohkem kilosid, rohkem aastaid... ja vähem juukseid peas.“

Mehed joovad šampanjat taas leitud poissmehepõlve terviseks. Isegi Quino vannub, et isegi kui Carmen teda põlvili paluks, ei nõustuks ta naist tagasi võtma.

Kui pidu on täies hoos, heliseb fonolukk. Quino läheb ja vastab. On hämmeldunud... Tal läheb nägu särama... Teised vaatavad talle küsivalt otsa. Quino sammub liigutatult nende poole: „See on... see on... Carmen!!! Carmen tuli mu juurde tagasi!“ Eesriie.

KATKEND:

QUINO: Ma olen 43-aastane ja ma olen just naisest lahku läinud. Õigemini jättis naine mind maha. Carmen läks minu juurest noorema mehe juurde, kes näeb parem välja ja kellel on rohkem pappi. Mis sest, et ta idikas on. Kas ma juba ütlesin seda? Imelik, ma ainult sellest räägingi. Tegelikult ma mõtlen ka kogu aeg sellest.

JAVIER: Maailm on lahkuläinud mehi täis.

MANUEL: Välja arvatud sina, Javier.

JAVIER: Noh... minul lihtsalt vedas naisega.

QUINO: Ma ei suuda sellega leppida.

MANUEL: Aga sa ei olnud ju Carmeniga õnnelik.

QUINO: Ma armastasin teda.

FER: Sa mitte ei armastanud teda, vaid olid temast sõltuvuses. Sul oli teda vaja.

QUINO: Mul tuleb nutt peale.

² "Vivimos de puta madre. Entendimiento perfecto entre los tres. Hemos inventado la convivencia heterotripartita." Omadussõna *heterotripartito* on hispaania keeles samuti neologism, mille vaimuka vaste üle tuleks pisut aru pidada.

FER: Nuta, kui sa tahad.

MANUEL: Ta nutab hoopis rõõmust! Kurat võtaks, alles nüüd saad sa teada, mis tunne on päriselt õnnelik olla.

JAVIER: Nüüd sa saad teha, mida sa ise tahad.

FER: Tuhatoosid konisid täis jätta.

QUINO: Ma ei suitseta.

MANUEL: Riided põrandale laiali ja mantli diivanile visata.

JAVIER: Voodilinu ainult siis vahetada, kui sa mingi tibi koju tood.

FER: Ja käterätikuid ka ainult siis, et hais tibi ära ei hirmutaks.

MANUEL: Sööd seda, mida ise tahad.

JAVIER: Lõpuks ometi saad pitsadest isu täis süüa.

MANUEL: Hamburgerid, Hiina restoranid, rämpstoit... Nii palju, kui mahub!

FER: Vaatad naisi, ilma et keegi su käest küsiks: "Mida sa vahid, Quino?"

MANUEL: Kõik mehed vaatavad naisi.

JAVIER. Meile meeldib neid pealaest jalatallani vaadata.

FER: Ja neid pilguga riidest lahti võtta. See ajab neid ilgelt närvi.

QUINO: Sa ei kujuta ette, kuidas Carmen selle peale endast välja läks.

FER: Ja keegi ei ütle sulle midagi.

JAVIER: Sa võid segamatult ja varjamatult naiste tisse vahtida.

FER: Mõned naised kannavad nii liibuvaid *top'e*.

MANUEL: Mul ajab see megalt kõvaks...

JAVIER: Ja on mõnel alles persel!... Kusjuures miniseelikud on tagasi!

FER: Kõik ainult sinu jaoks.

MANUEL: Igas eri vanuses.

JAVIER: Lähed ja teed suvalisele tibile välja, millal ise tahad.

MANUEL: Iga öö võid erineva naisega magada.

FER: Ühesõnaga oled iseenda peremees.

MANUEL: Keegi ei jaga sulle korraldusi.

JAVIER: Keegi ei kirjuta sulle ette, kuidas sa riides käima pead.

FER: Ja sa ei pea enam ämma taluma.

QUINO: Mina olen oma ämmaga alati hästi läbi saanud. Paremini kui Carmen.

JAVIER: Elad nagu kuninga kass.

MANUEL: Üksi ja oma territooriumil.

JAVIER: Sinu kodust saab uuesti sinu kindlus.

QUINO: Minu kodust? Kas ta olete ära unustanud, miks me siin üldse praegu koos oleme... Minu kodu! Ma pean oma kodu ära müüma! Seda me siin praegu arutamegi!

MANUEL: Jää vait! Me ei ole veel lõpetanud!

JAVIER: Keegi ei tungi sinu territooriumile.

FER: Keegi ei käsi sul pärast kuselkäimist prill-laud puhtaks teha.

MANUEL: Kas sa oled tähele pannud, mis küsimuse kõik naised enne vetsu minemist esitavad?

QUINO: No mis küsimuse?

MANUEL (*naise häält matkides*): „Kas paberit on?“ Ja kui ei ole, siis nad küsivad hästi diskreetselt paberit.

JAVIER (*vandeseltslaslikult naerdes ja samuti naise häält matkides*): „Kas keegi annaks mulle pabertaskurätiku?“

QUINO: Ma polegi tähele pannud.

MANUEL: Tead, miks nad paberit küsivad?

JAVIER: Sest nad pühivad omal tilga ära (*näitab jalgevahet*).

MANUEL: Ja kuna meie seda ei tee...

JAVIER: Oleme me alles rõvedikud...

QUINO: Mina igatahes prill-lauda täis ei sorista...

Paus. Kõik pilgud koonduvad Quinole.

FER: Misasja? Ma just pesin sinu vetsupotti. Sigala, mitte vannituba.
QUINO: Okei, siiani ei soristanud... Nüüd kusen ma nagu kõik teised: püsti.
MANUEL: Misasja?
QUINO: Pärast seda, kui ma Carmeniga tuttavaks sain, kusin ma alati istudes.
MANUEL: Kuradi kurat!
QUINO: Niimoodi ta ei tänitanud mu kallal!
JAVIER: No kuule, sinu vanuses...
FER: Kas sul on sooidentiteediga probleeme, Quino?
QUINO: Misasja sa ajad, mulle meeldivad naised. Eriti minu Carmen.
MANUEL: Ilma naiseta saad sa nooremaks ja näed parem välja.
FER: Kõige tähtsam on see, et nüüd saad sa keskea rõõme nautida.
QUINO: Ma armastan teda. Ma armastan teda ja igatsen teda tagasi. Kui ta mulle praegu helistaks, siis hakkaksin ma uuesti temaga koos elama.
FER: Näha on, et sellest rühmateraapiast pole sul vähimatki kasu.
QUINO: Mulle tuleb nutt peale.
FER: Ma annan alla.

(Annoteeris Margus Alver)

ALAIN GAUTRÉ

„Pöialpoiss“ (*Poucet, 2000-2002*)

lugu tegelastega erinevatest muinasjuttudest

6N +10M

Lavastatud: 2002. a, lav François Fehner, l'Agit-Théâtre (Toulouse, Prantsusmaa).

AUTORIST:

Alain Gautré (s 1951 Pariisis) on Prantsuse näitleja (sh nukunäitleja), lavastaja, näitekirjanik, kirjanik ja teatripedagoog. Sageli on ta oma näidendid ise lavastanud või neis mänginud. Ta on õppinud Jacques Lecoqi juures ning oli hiljem samas koolis ka õppejõud. Gautré kujunemisel ja loomingus on suur osa klounaadil – olles ise sellega kaua ja põhjalikult tegelenud, lähtub ta oma loomingus (nii kirjutades kui lavastades) eelkõige liikumisest ja žestidest. 2001. aastal asutas Gautré oma teatri Tutti Troppo, mille kunstilise juhina tegutseb ta tänaseni.

TEGELASED:

Pöialpoiss – 7aastane laps

Tema kolm venda: Liivatee (Serpolet) – 8,5aastane

Piibeleht (Muguet) – 10aastane

Pajupill (Flageolet) – 11,5aastane

(vendade nimesid võib mitmeti tõlkida või ka tõlkimata jätta)

Ema Sandrine

Isa Francis

Noorsoopolitsei inspektor, kes on maskeerunud hundiks

Punamütsike – 14aastane

Libapaavst, tegelikult vanaisa

Delphine – väga noor tütarlaps, keda libapaavst himustab

Marinette – teine väga noor tütarlaps

Esimene leopard-mees

Teine leopard-mees
Melusina – võlur
Aurora – vana printsess
Hermes – käskjalg

TEGEVUS toimub tänapäeval, nõidumata metsas. Etendus toimub telgis.

Autori märkus: Sageli mainitakse, et Pöialpoiss lonkab. Täpsemalt öeldes – ta ei lonka. Ta on lombakas.

KOKKUVÕTE:

„Pöialpoiss“ on algselt Charles Perrault` muinasjutul põhinev allegooriline lugu, mille tegevus toimub tänapäeval ja mis toob kokku tegelasi erinevatest muinasjuttudest. Isa Francis on äpardunud tänavamustkunstnik, kes käib linnas „tööl“. Oma idealistist naise Sandrine'iga, kes elab õhust ja armastusest, otsustasid nad kunagi minna elama metsa eraldatusse. Nende veidrate nimedega pojad (Liivatee, Piibelet, Pajupill ja Pöialpoiss) pole koolis käinud ega tsivilisatsiooniga kokku puutunud. Üksnes vanim poistest mäletab, et kunagi oli neil telekas, kust sai vaadata seebikaid. Poisid pole ka eriti taibukad, välja arvatud noorim – Pöialpoiss. Pöialpoisi elus on kõik tema vastu – ta on pisike ja äbarik, vennad kiusavad teda jõhkrate sõnade ja julmade mänguega, vanemad ei hooli, tema terav mõistus näib talle üksnes pahandust toovat. Ühel päeval saab isa Francis teada, et keegi on nende lastekasvatamismeetodite peale kaevanud ning riik kavatses neilt lapsed ära võtta. Vanemad otsustavad lapsed metsa ära kaotada. Isa teatab suurejooneliselt, et tema surnud ema on ellu ärganud ja ootab lapsi oma suurde aprikoosiaeda külla. Auto pakitakse kujuteldavat kraami täis ja asutakse teele. Sügavas metsas läheb auto ootamatult katki ja selle parandamiseks sõidab isa üksi minema, et töökoda otsida. Poisid jäävad metsa omapäi. Kui suuremad vennad tahavad nälja kustutamiseks Pöialpoissi ära süüa, jookseb poiss ära ja jääb täitsa üksi nõiduslikku metsa. Ta kohtab mitmesuguseid tegelasi erinevatest muinasjuttudest ja müütidest (Punamütsike, hundiks maskeerunud politseinik, libapaavst, kes osutub Pöialpoisi vanaisaks, ja tema kirju saatjaskond, võlur Melusina, vana printsess Aurora) ja ka need on tema suhtes vaenulikud või esialgu vähemasti põlglikud. Lõpuks saab Punamütsikesest tema parim sõbranna ning oma nutikuse ja siirusega võidab ta võlur Melusina sümpaati, kes aitab tal isaga suhteid klaarida ja koju tagasi jõuda.

„Pöialpoiss“ on tänapäeva toodud allegooriline muinaslugu, millel on tugev ühiskonnakriitiline joon, kuid mis räägib eelkõige väikese inimese endaks saamisest, peresuhetest, vastutusest ja laste vaprust, kes teinekord asjaolude sunnil hoopis oma isa või ema suhtes lapsevanema rolli satuvad. Samas ei ole tegemist didaktilise näitemänguga, mille eesmärk oleks kellelegi moraali lugeda või ideaale kahtluse alla seada. Tekst on kõnekeelne, sõnamänguline, jantlik, mahlakas ja kohati karm. Autori nägemuse kohaselt tuleks lavastust etendada tsirkusetelgis ja see viitab otseselt Prantsuse kultuuris olulisel kohal oleva klounaadi traditsioonile rääkida tõsistest asjadest tragikoomilises võtmes.

KATKEND:

SANDRINE: Sa tahtsid mulle midagi rääkida?

FRANCIS: Ah jaa, kurat, täitsa loll, mu alateadvus on selle loo täitsa ära peitnud, saad aru, ma oleks praegu magama läinud ilma Sulle rääkimata, inimene teeb ikka uskumatuid asju vahel, hämmastav.

SANDRINE: Mis siis on?

FRANCIS: Mis mõttes mis on?

SANDRINE: Sa siis ei tahtnud mulle midagi rääkida?

FRANCIS: Ah jaa, kurat, mu alateadvus on selle täielikult... Halvad inimesed on meie

peale kaebamas käinud. Nad teatasid sotsiaalametile, et meie lapsed ei käi koolis ja et me hoiame neid teadmatuses ja näljas. Asi läks kohtusse. Meilt võetakse lapsed ära. Mingi alaealiste komisjoni ment pandi asjaga tegelema. Ta tuleb homme siia.

SANDRINE: Minu poolest võiks nad pigem kadunud olla, kui et nad meilt ära võetakse.

FRANCIS: Just nimelt!

SANDRINE: Mida?

FRANCIS: Kaotame nad ära!

SANDRINE: Misasja?

FRANCIS: Sina ju pakkusid seda.

SANDRINE: Sa paistad isegi rõõmus, uskumatu!

FRANCIS: Kuule Sandrine, misasja sa räägid? Jäta! Tuleb leida mingi lahendus. Kaotame nad nii kauaks ära, kui vaja.

SANDRINE: Pole vaja. Ment eksib ise metsa ära.

FRANCIS: Ei ta eksi. See on mingi noor. Kaval nuhk. Kõige osavam inspektor. Kaotame nad viieks minutiks ära. Üheks päevaks. Kaheks päevaks. Mitte rohkem. Ainult selleks ajaks, kui inspektor siin käib ja näeb, et meil pole lapsi.

SANDRINE: Mitte mingil juhul!

FRANCIS: Mida sina siis tahad? Et ment tuleb oma liblikavõrguga siia ja naelutab meie pojad oma saagi hulka rivvi?

SANDRINE: Ei!

FRANCIS: Kuule, ma teen Sulle ausa ettepaneku. Kaotame nad nädalaks ajaks ära. Nii saame ise puhkust. Ma ei lähe siis tööle. Oleme ainult kahekesi.

SANDRINE: Kahekesi.

FRANCIS: Jah. Kallis, kuule, kui oleme kahekesi, ilma lasteta, siis võime ju ka natuke enda peale mõelda.

SANDRINE: Aga nad on siis ju täitsa üksi.

FRANCIS: Nad pole üksi. Nad on koos. Anname neile vana jope ja taskunoa. Kas Sa kuulsid midagi?

SANDRINE: Ei.

FRANCIS: Kindel, et lapsed magavad?

SANDRINE: Jaa.

FRANCIS: Anname neile vana jope. Taskunoa. Natuke mädarõigast. Mis nendega Sinu arvates juhtuma peaks? Nad on suured. Saavad hakkama.

SANDRINE: Aga Pöialpoiss...

FRANCIS: Pöialpoiss on oma vendadega koos. Nad hoolitsevad tema eest.

SANDRINE: Ta on õrn. Tal olid tuulerõuged, punetised, läkakõha, mumps ja keskkõrvapõletik kolm korda järjest.

FRANCIS: Just! Ta on nüüd immuunne.

SANDRINE: Ta ei ela seda üle.

FRANCIS: Ta peab suureks kasvama.

SANDRINE: Ta ei kasva ju enam.

FRANCIS: Jaa, olgu, ma saan aru, et sa ei taha neid ära kaotada, see on liiga julm, ma viin nad siis oma ema juurde.

SANDRINE: Oma ema juurde? Mis mõttes oma ema juurde?

FRANCIS: Jah, minu ema juurde, kuulsid küll, minu ema juurde.

SANDRINE: Aga su ema on ju surnud!

FRANCIS: Ta ärkas ellu.

SANDRINE: See on võimatu.

FRANCIS: Mis tähendab võimatu! Ma kohe seletan. Olin mina oma kaardipettuse trikkidega kaubamaja ees ja keda ma näen? Minu surnuist üles ärganud ema.

SANDRINE: Aga...

FRANCIS: Kas sa armastad mind?

SANDRINE: Jaa.

FRANCIS: Siis usu mind! Ta ütles mulle: „Ma olen sinu ema, Francis, leidsin sind pärast nii paljusid aastaid jälle üles, bla-bla-blaa.“ Ta elab siin lähedal ühes võluvas suvemajas, millel on kaks korrust ja vesi sees ja ümber 15 hektarit suurepärast aprikoosikasvandust ja ma mõtlesin, et aprikoosid lastele – see oleks ju suurepärane... aprikoosipuud.

SANDRINE: Ma tahan teiega kaasa tulla.

FRANCIS: Kui ment siia tuleb ka kedagi pole kodus, siis oleks see kahtlane. Aga kui sa ütled talle, et ma olen tööil ja et meil pole lapsi, siis see oleks usutav ja siis ma tulen tagasi ja me lähme puhkusele.

SANDRINE: Kuhu?

FRANCIS: Ee, siia. Meil pole ju raha. Linna ikka ei lähe ju?

SANDRINE: Seda mitte, jah.

FRANCIS: No näed siis. Oota mind siin ja kõik läheb hästi. See reis võib natuke aega võtta, nii et ole kannatlik. Kuuled. Parem pool päeva ainult meie päralt, kui üldse mitte midagi. Kui on mingeid probleeme, siis helista mulle, võta.

SANDRINE: Mis see on?

FRANCIS: Mobiil. Telefon.

SANDRINE: Ilma juhtmeta telefon?

(Annoteeris Maarja Naagel)

LAURIS GUNDARS

“Läti aeg” (Latviešu laiks, 2009)

Koidik kahes vaatuses. Sõjalis-patriootiline noorsoonäidend

TEGELASED:

6 Cesise ja Valmiera gümnasisti vanuses 16-19 aastat.

2 Cesise tütarlaste gümnaasiumi õpilast (16 ja 19 a).

Eestlasest arst Juhan Saar (46), ühe Valmiera poisi isa.

Siis veel noor Landeswehri põgenenud ohvitser Maksmilian (24), tuletõrjuja (50).

TEGEVUSAEG: 5.-6. juuni 1919. aastal

TEGEVUSKOHT: Cesise/Võnnu lossi lagunened müüride vaheline siseõu.

KOKKUVÕTE:

Tegevus toimub selle päeva hilisõhtul, mil Cesises on hakatud formeerima õpilasväeosa. 5 kohale tulnud poistest on oma nime kirja pannud, 1 ei ole. Neil peab järgmisel hommikul olema veel 2 kontrolltööd. Aga juba nädal varem on poisid leppinud tüdrukutega kokku teha lossiõuel stiilipidu vendide/vendi hõimu auks. (Vendide hõimust saigi Cesis oma saksa nime Wenden ja eesti kuju Võnnu.) Poisid süütavad tule kahes raudtunnis ja hakkavad kaasatoodud vorstikesi vitsa otsa ajama. Seljas on neil punaste loosungitest tehtud „sõjarüüd“ ja ühel ka rüütlikiiver peas. Pärast süüdatakse müüripragudes ka tõrvikud. Nad arutavad ühe poisi kavatsust osta peatselt jalgratas ja seda, kuidas tüdrukuid suudelda. Ühel poisil on kaasas suur kast – raadiovastuvõtja, mis võib ühtlasi olla ka saatejaam. Põhja-Lätis ei olevat sellist kellelgi. Ainult akupatarei on nõrk. Nad kuulavad ka sakslaste juttu, aga gaasirünnaku sõnum jääb lahti dešifreerimata.

Sõjaolukord on järgmine: punaste terror on vist lõppenud, sest Läti valitsuse palgal olev landesveer on punased itta minema kihutanud. Põhjust lähenevad Eesti väed, vähemalt soomusrongid on paar korda maa mürisedes läbi sõitnud. Millegipärast räägivad poisid vastikusega fritsudest (oma vabastajatest), kes on tapnud ka lätlasi, pidades neid punaste käsilasteks. Igatahes olevat lubatud poistele võidu korral mõisate maid jagada. Tuleb ainult 2 tüdrukut, teisi ei ole vanemad lasknud. Süüakse, suudeldakse. Noorem

tüdruk on eriti agar suudleja. Kui räägitakse, et „Ulmanis olevat laeval“, küsib ta: „Kas ta on ka noor mees?“.

Noorim poiss toob lõõtsa ja proovib seda mängida. Pikapeale läheb jutt päevasele värbamisele. Vormiriideid ei ole veel antud, püssid pidi toodama Pärnust ja koguni padroneid ka. Hommikul lubavad kõik minna (peale ühe) värbamispunkti (pärast kontrolltoidid).

Üks Valmiera poiss on Jaanus Saar, kes peab end lätlaseks. Tema isa, sõjaväearst, tuleb poissi otsima ja käsib tal koju minna. Noor saksa ohvitser, kes juhuslikult satub sinna ja oskab läti keelt, sõbruneb tüdrukutega. Tal on põues eksistentsialistlik romaan. Pärast tuleb välja, et ta ei tahagi sõdida, deserteerub.

Vanem tüdruk, selgub, on ühest poisist rase.

Korruga tuleb käsk minna rindele, keegi toob püssid kohale, aga need on nii koledasti õlitatud, et ei saagi tulistamiskõlblikuks. Ootamatult tuleb minna rünnakule. Lõunasse, sakslastele vastu.

Teises vaatuses tulevad kõik ühekaupa tagasi, kolm ei ole ühtki pauku lasknud, üks on saanud surma, üks on raskelt haavatud. Eestlane on hinganud sisse gaasi. (Landesveeri sõjas oli tõesti gaasirünnakuid – K. Arjakas rääkis.) Noored haaravad viimased vorstid ja lubavad minna teistele põhja poole järele. Pärast sõda lubavad kokku saada.

Jututeemasid on veel igasuguseid. Üks püüab Lätile Põhiseadust teha, üks proovib uut laulu luua, kuigi ise ei oska lõõtsagi mängida.

HINNANG: Tundub olevat väga noortepärane näidend. Noored räägivad peaaegu tänapäevast slängi, ilma inglise sõnadeta muidugi. Tulevik, elukutsevalik, armastus, patriotism.

PROBLEEMID: Kõigil 8 noorel on hüüdnimed, oma nimele veel lisaks. Mul lugejana oli raske meelde jätta. Vende peavad nad soome-ugrilasteks (nagu läti entsüklopeediadki), Paul Ariste aga arvas, et need olid Visla-kandist sakslaste eest põgenenud slaavlased.

Eesti vaatajale tuleks rohkem selgitada olukorda rinnetel, eriti Lätis. Ulmanis kutsus eestlasi appi. Ise oli Inglise laeval, sest ta oli mõne aasta eest lõpetanud USAs ülikooli ja oskas selle maa keelt. Ulmanise valitsuse oli kõrvale tõrjunud Niedra valitsus, kes oli palganud von der Goltzi juhitud Landeswehr'i appi. Sakslased olidki Kuramaa punastest vabastanud. Läti armee esimesed polgud loodi eestlaste eestvedamisel Valmieras (naabermaakonnas). Landesveeril oli seega seaduslik õigus – ühe Läti valitsuse mandaat – Lätit võõramaiste sissetungijate – eestlaste – eest kaitsta.

Isiklikult pean näidendit huvitavaks. Kas ta ka Eesti lavale kõlbab, ei oska 100% öelda. Vähemalt võiks mõnele autorile anda idee Vabadussõja koolipoistest kirjutada. Igatahes ei ole ma sellisest noortepärasest ja patriootilisest Eesti näidendist kuulnud.

STILINÄIDE: /konservatiivse arvustaja valik/ Kui 2,5 tundi kestnud sõjaretkelt tuleb üks poiss verisena ja sidemetesse mässitult tagasi, küsib 16-aastane tüdruk: „Noh, kas oli äge, kuul läks pehmest lihast läbi. Aga kui oleks 2 sentimeetrit allapoole tabanud? Ja kas halastajaõed olid küllalt pehmed? Noh, veneroloogidel on pärast kõvasti tööd...“
/Mulle tundub, et see on vildaka fantaasiaga autori haige jutt. Aga samas võiksin ka öelda: Autor kasutab julgelt fantaasialendu ja paneb kirja väga ootamatuid mõttekäike.../

(Annoteeris Kalev Kalkun)

MICHAEL JACOBS
„Impressionism“ (*Impressionism*, 2009)

Draama kaheksas stseenis

3N + 4M

TEGELASED:

Katharine Keenan (49/30, kunstigalerii omanik)
Thomas Buckle (50, fotograaf)
Julia Davidson (keskealine)
Rachel Keenan (sama näitleja, kes mängib Katharine'i rolli)
noor Katharine (6)
Henry Keenan (sama näitleja, kes mängib Thomase rolli)
Douglas Finch (48)
Palmer Wilson (sama näitleja, kes mängib Thomase rolli)
Nicole Halladay (tudeng)
Sandra Wilson (sama näitleja, kes mängib Julia rolli)
Chiambuane (vana aafriklasest kalur)
õpetajanna (sama näitleja, kes mängib Nicole'i)
Ben Joplin (vabatahtlik)
arst 1 (sama näitleja, kes mängib Katharine'i)
arst 2 (sama näitleja, kes mängib Douglast)
töömehed (samad näitlejad, kes mängivad Beni ja Douglast)
hr Linder (sama näitleja, kes mängib Chiambuane)

TEGEVUSKOHAD: kunstigalerii New Yorgis, korter, kunstniku katusekamber, kliinik Tansaanas.

TEGEVUSAEG: kaasaeg, 1960ndad, 1980ndad.

KOKKUVÕTE:

Õnnetu armueluga Katharine Keenan ja pildistamisest loobunud fotograaf Thomas Buckle töötavad Katharine'i juhitud kunstigaleriis New Yorgis, jälgivad külastajaid, joovad kohvi, vaatlevad väljapanekut ja vestlevad. Läbi maalide, fotode ja juhuslike külastajate elustuvad kummagi märkimisväärsed mälestused – Katherine'i lapsepõlvemälestus ema-isa lahkuminekust, kuulsale kunstnikule poseerimine neiuas, Thomase murdumishetk Aafrikas ja New Yorki saabumine. „Impressionismi“ aeg liigub hüplikult ja takistusteta minevikust olevikku ja tagasi, seda suunab ja ilmestab impressionistlik kunst, mille sisu ja järjekorda autor remarkides detailselt kirjeldab. Kõigi stseenide taustaks on kindlad impressionistlikud kunstiteosed, mis pidevalt vahetuvad ja aja muutumise tingivad. Tekstis vahelduvad lakoonilised dialoogid ja poetilised monoloogid. Tegelased suhtlevad justkui formaalselt, väljumata oma mõtetest. Lavastamisel tuleb kindlasti kasuks autori viidatud kunstiteostesse süvenemine – need võivad anda väärtusliku võtme nii kujunduse kui mängustiili tarvis.

KATKEND:

1. stseen

Siseneb Julia Davidson, väarikas daam. Ta vaatab esimest maali. Just sel hetkel valgustub välja Mary Cassatti „La Toilette“.

JULIA DAVIDSON: Oi, tore, teil on see Cassatt veel alles. Ja alaliseks jääb alles. Sest see on liiga kallid.

KATHARINE: Nii et käime ikka veel ümber pudru jah?

JULIA DAVIDSON: *(paneb oma mantli ja koti maha)* Jah, aga see peab täna lõppema, sest

homme saan ma keisrilõike läbi vanaemaks. Kujutate ette? Mina, kes ma olen nii palju välimusele kulutanud? Ja nüüd saab mu tütar tütre ja kui ma lähen nendega jalutama saab igaüks aru, et üks meist on ebaloomulik. Aga teate mis? Oma last kasvatades mõistab ta iga päev, kui palju ta ema tema enda heaks tegi. Sest temagi hakkab ootama tänutunnet. Ja temagi ei saa seda. Ja siis oleme me võrdsed.

THOMAS: Õnnitlen rõõmsa sündmuse puhul.

JULIA DAVIDSON: Ometi nihutab see laps mind mu tütre armastatud asjade nimekirjas ühe koha võrra allapoole ja ühe sammu võrra lähemale hetkele, mil ma istun toolil ja vaatan aknast välja, nagu Whistleri ema...

KATHARINE: Teate, mul on ühes Chelsea antiigipoes juba ammu silma jäänud paar Louis XV stiilis tooli. Aga ma ei osta neid, sest... mul on ainult ühte vaja.

JULIA DAVIDSON: Ma tahan, et see (*näitab Cassattile*) oleks kamina kohal seinal kui ta koju jõuab.

THOMAS: Nii et seda vaadates meenub talle ta tütar.

JULIA DAVIDSON: Te ei saa vist üldse aru?

THOMAS: Seda on mulle varemgi öeldud.

JULIA DAVIDSON: Ühel heal päeval on mu tütre oma lapsega samasugune suhe nagu minul temaga praegu. Mil ta teeb igasugu asju. Ja mind enam ei ole. Sest kõik need asjad, mis ta on teinud, on mu tapnud. (*viitab Cassattile*) Aga see ripub seinal. Ja mingil hetkel kui ta oma laps hakkab igasugu asju tegema ja mu tütar mõtleb, miks ei võiks nad omavahel sõbrad olla, vaatab ta seda pilti ja mõistab, et tegelikult meie ju olimegi.

THOMAS: No ükskõik, mida ta ühel päeval seda vaadates mõtleb, on see praegu teie kui te soovite.

JULIA DAVIDSON: Ma ei ole nõus maksma 42 000 dollarit litograafia eest.

THOMAS: See on akvatinta.

JULIA DAVIDSON: (*seda vaadates*) Teate, ma nägin selle originaali koos tütreaga Chicago kunstiinstituudis kui ta oli neliteist. Ja kui me seda vaatasime ütles ta: „Ma armastan sind, Ema“ või „Ma tahan koju minna.“

THOMAS: Te ei palunud tal korrata?

JULIA DAVIDSON: (*nähvab*) Ei!

(Annoteeris Auri Jürna)

JEAN-LUC LAGARCE

“Olin kodus ja ootasin, et vihma hakkaks sadama”

(J'étais dans ma maison et j'attendais que la pluie vienne, 1994)

5N (+ 1M)

AUTORIST:

Jean-Luc Lagarce (1957-1995) on mängituim nüüdisaegne autor Prantsuse teatris, kaasaegne klassik. Ta oli teise tuntud prantsuse näitekirjaniku Bernard-Marie Koltési põlvkonna- ja saatusekaaslane – mõlemad surid noorelt aiasi. Lagarce oli näitleja, lavastaja ja näitekirjanik. Ta lavastas nii oma tekste kui teatriklassikat ning kogus eelkõige lavastajana tunnustust juba eluajal. Pärast surma on tema teoseid (25 näidendit, kolm jutustust ja üks ooperilibreto) saatnud kasvav menu nii publiku kui kriitikute seas. Lagarce'i näitemängud põhinevad eelkõige kõnel, sõnal, neis on vähe intriigi ja tegevust. Kõne on sageli poeetiline ja täis kordusi. Maksimaalse selguse taotlemiseks esitatud kordused ja variatsioonid muudavat teksti omamoodi hägusaks, kuid samas meditatiivseks. Oluliseks saab see, KUIDAS teksti öeldakse. Tema varasemates tekstides on mõjutusi Antiik-Kreeka teatrist, Ionescolt, Beckettilt ja Genet'lt. Samuti on ta oma näitemängudes teinud viiteid Tšehhovile ja Kafkale. Elu lõpu poole

kirjutatud tekstides on üheks läbivaks teemaks surm ja surma lähedus.

TEGELASED:

Kõige vanem

Ema

Esmasündinu

Teine

Kõige noorem

(Noorem vend)

(Teksti on lavastatud nii venna sõnatu tegelaskujuga laval kui üksnes viie naise esituses, kes vaid kõnelevad vennast)

TEGEVUSKOHT:

Vana maamaja päikseloojangul

KOKKUVÕTE:

Viis nimetat naist ja üks noormees. Naiste kogu elu sisu on ootamine – nad ootavad noormeest, kelle isa oli ta aastate eest minema kihutanud. Ootavad aastaid, realselt enam lootmata. Poiss rändab maailmas, võitleb sõjas, ei anna endast mingit elumärki. Ühel päeval ilmub sissesõiduteele noormees, meremehekott õlal. Astub sõna lausumata tuppa ja kukub kokku. Naised kannavad ta tema tuppa ja asetavad raudotstega lapsevoodisse. Kannavad tema eest hoolt, kõneldes oma ootustest, ootamisest, purunenud lootustest, minevikust ja tulevikust. Kikivarvul kõndides, sosistades ja äkiliste puhangutega. Nende elul pole pärast noormehe lahkumist lugu ja noormehe lugu ei saa keegi kuulda. Ta magab või on surnud, me ei saagi teada ja polegi vaja. Ta on tulnud koju surema ja pärast kõiki neid oodatud aastaid ei kuule naised temalt ainustki sõna. Naised kõnelevad, laulusarnaselt, meditatiivselt.

Tõeliselt meditatiivne seisunditekst, põhineb sõnal ja selle kõlal. Klassikalist lugu siit välja ei kooru. Koju tagasi pöörduva sureva noormehe motiivi on Lagarce kasutanud ka teistes näidendites. Väga napp remark jätab võimaluse lavastada seda üksnes naiste monoloogide jadana, kus puudub täielikult tegevus, või tuua lavale sebumine ja askeldamine magava/surnud noormehe ümber. Võtme selle teksti avamiseks võib leida autori sünopsisest, mis on kirjutatud vahetult enne teksti enda kirjutamist.

KATKEND (vt Anu Lambi tõlgitud tekst)

(Annoteeris Maarja Naagel)

DOROTA MASŁOWSKA

„Meil on omavahel kõik hästi” (*Między nami dobrze jest*, 2008)

(või „Meil on koos hea olla” või „Me klapime omavahel” või „Meil on omavahel hea klapp”)

Dorota Masłowska on sündinud 1983, pälvinud Poolas mitmeid auhindu. Tema romaanidest on ilmunud tõlkeid Prantsusmaal ja Itaalias. Näidend on kirjutatud Varssavi Teatr Rozmaitości ja Berliini Schaubühne am Lehniner Platz tellimusel.

6N + 2M (peaosades 3 naist – üks teismeline, teine keskeas, kolmas eakas –, 2 meeskõrvalosa ja 3 naiskõrvalosa)

TEGELASED:

Väike *Metal*-stiilis Tüdruk (*Mała Metalowa Dziewczynka*)

Halina

Sünge Ratastoolis Vanake (*Osowiata Staruszka Na Wózku Inwalidzkim*)

Mees (*Mężczyzna*)

Meesnäitleja (*Aktor*)

Naistelesaatejuht (*Prezenterka*)

Edyta

Monika

Tegevus toimub tänapäeval Varssavis.

Peategelasteks 3 naist, kes elavad koos ühes anonüümse korterelamu korteris, kuid kuuluvad kolme eri põlvkonda:

Sünge Ratastoolis Vanake, vanaema (ratastoolis)

Halina, tema 40 ringis tütar (ilmselt lesbiline)

Väike *Metal*-stiilis Tüdruk, Halina tütar.

Lisaks episoodilised tegelased (näitlejanna, filmistsenarist, telesaatejuht – need kolm tegelast esindavad edukat, glamuurset, „esimest” Poolat –, Halina sõbranna).

Kolm naist elavad ühes ühetoalises korteris vaeses linnaosas.

KOKKUVÕTE:

Näidendi esimene repliik on vanaema lause: „Oi, mul on siamaani see päev meeles, kui sõda algas.” („*Ech, pamiętam dzień, w którym wybuchła wojna*”). Kummalisel kombel räägib ta terve näidendi sellest Teisest maailmasõjast, kuid ei mäleta, millal see lõppes. Autori jaoks kestab Poolas Teine maailmasõda siamaani, sellest on Poolas saanud põlvkondadevaheline sümbol, kuna autor leiab, et 20. sajandi neljakümnendad aastad kujundasid poolakate identiteedi, määrasid ära selle, keda nad oma sõbraks ja keda nad oma vaenlaseks peavad. Nii idealiseerib ka vanaema sõjaeelset Poolat.

Erinevate vanuste tõttu elavad kolm naist täiesti omas maailmas, erinevas reaalsuses ega saa teineteisest aru. Vanaema jaoks jaguneb ajalugu kaheks: enne ja pärast Teist maailmasõda. Teine maailmasõda tähendab vanaema jaoks eelkõige noorust ning sakslasi, kes Poola vallutasid. Ema jaoks on Teine maailmasõda eelkõige kogu praeguse vaesuse põhjuseks. Tütrel jaoks ei seostu aastad 1939-1945 enam mitte millegagi, sakslased on aga naljakad joodeldajad.

Autor kasutab põlvkondade diferentseerimiseks erinevat keelt: vanaemal on pisut vanamoodne kõnepruuk, ema tsiteerib palju käibefraase ajalehtedest („Ära Nivea kreemi kasuta, nii jätkub seda kauemaks” („*Kremu Nivea, aby starczył ci na dłużej, nie używaj*”) millest ta ise aru ei saa), tütar noorte kõnepruuki (näiteks kordab ta pidevalt „Internetist leitud” sõnu, mille tähendusest ta ise aru ei saa).

Bulvari-, klatši ja reklaamilehed annavad naistele justkui lootust, et vaatamata kõigele on võimalik ka teisiti elada, tekitavad neis illusiooni, et nad elavad teises ja paremas maailmas, et nad osalevad staaride eksistentsis, kuigi üldiselt on kõik neile kättesaamatu. Nii näiteks saab Halina kokku naabrinnaga ja räägib sellest, kuhu nad sel aastal puhkusele ei sõida: „Mitte kuskile, ikka seesama vana hea mitte kuskile, kõik mälestused mul just sealt ongi” („*Nigdzie, stare dobre nigdzie, wszystkie wspomnienia mam właśnie stamtąd*”). Seetõttu meenutab Masłowska tükk hetkiti Ionesco absurдитеatrit, iseäranis eitava kõneviisi peaaegu läbiv kasutamine kogu näidendi tekstis (vt allpool tõlgitud katkendeid).

Vaenul ja eitusel rajanev ühtekuuluvustunne ei anna tuge: Halina küll kohtub naabrinnaga, et talle oma elu üle kurta, kuid kergem tal sellest ei hakka. Masłowska kirjeldab äratõugatute ja tõrjutute kogukonda, kuhu kõik on sattunud juhuslikult ja kust igaüks kohe põgeneks, kui ainult saaks.

Katkend autori intervjuust: „*Ühes ühiskonnas elavad koos nii erineva elukogemusega, nii*

erineva materiaalse ja tarbimispotentsiaaliga ning nii erineva mentaliteediga inimesed, et kõik ütlevad üksteisele pidevalt „kõi persse” ja nii nad kaovadki üksteise eest minema. Me elame kõik ühes suures põlguses ja vihkamises, me ei vaata üldse üksteise poolegi, me eraldame endid üksteisest. On noorte inimeste, vanade inimeste, vaeste inimeste, rikaste inimeste getod, isegi oma prügikonteinerid paneme me üksteise eest kinni. See on minu esimene raamat, kus ma ise ei arvesta, keda ma põlgan, vaid kirjutan sellest, et me kõik põlgame üksteist vastastikku ja et nii ei ole võimalik elada. Rahvas võib nii iseennast ära põletada, inimesed põlevad üksteise vihkamise kätte ära.”

Ühe tegelase repliik aga ärataks justkui lootust, et inimesed märkavad teineteist rohkem: „Issand, kuidas ma täna ära ehmatasin, kui ma Tesco³ kassapidajat vaatasin, issand, kuidas ma hakkasin kartma, et ennast võib nii käest ära lasta. Piisaks ainult paarist väikesest muutusest ja ta näiteks välja nagu täiesti normaalne inimene” („Boże, jak ja się bałam, patrząc dzisiaj na kasjerkę w Tesco, Boże jak ja się bałam, że można się było tak zaniebzać. Wystarczyłoby tylko parę drobnych zmian i wyglądałaby zupełnie jak normalny człowiek.”).

MICHAŁ GUSTOWSKI ARVUSTUS INTERNETIS ILMUVAST KIRJANDUSAJAKIRJAST PUNKTKRYTYCZNY.WORDPRESS.COM⁴

28. detsember 2008.

Dorota Masłowskat peetakse noore kirjanduse heledaks täheks, kes esindab pärast sõjaseisukorda sündinud põlvkonda. Oma uues näidendis *Między nami dobrze jest* ei võta Dorota Masłowska sõna sugugi mitte tühises küsimuses, vaid puudutab poolakaks-olemist, rahvuslikku identiteeti, traditsioone ja mälu. Masłowskale omases ilmekas ja äratuntavas keeles loodud narratiivi naiskangelasteks on kolme põlvkonna esindajad, kellest igaühesele on armi jätnud trauma. Noor kirjanik on juba korduvalt rõhutanud muret ja ängi, mida ta tunneb nii ühiskonna pärast kui ka iga üksiku inimese pärast, kes elab kaunil maal Visla ääres. See ei ole esimene kord, kui sügavalt poola juurte, kultuuri ja traditsioonidega Masłowska otsustab kirjasõnaga anda kõrvakiilu kapitalismi lastele, kes millegi üle järele mõtlema ei vaevu. Oma uues näidendis näitab ta kõverpeeglis groteskset nägemust perekonnast ja 21. sajandi Poolast.

Poolakaks-olemine – missioon: dekonstruktsioon

Masłowska dekonstrueerib talle omasel viisil poolakaks-olemise, patriarhaalsesse traditsiooni kätketud paradigma, müütidesse takerdunud ja pühaks peetava Poola. Masłowska näidendis on Poola perekond kaugel traditsioonilisest perekonnast, kus valitseb armastus, lugupidamine ja rahu. Esiteks moodustavad selle perekonna naised, kellest Halina on oletatavasti lesbiline. Ta esindab täna neljakümneste põlvkonda. Selle põlvkonna olulisimaks sündmuseks oli Poola kapitalismi sünd ja pidev võitlus koha eest ühiskonna hierarhias. Tema ema seevastu meenutab Teist maailmasõda. Sünge Vanakese narratiiv ei välju kunagi Teise maailmasõja kogemuse raamidest. Väike *Metal-*stiilis Tüdruk, perekonna noorim liige, kasutab popkultuuri keelt ja internetist leitud sõnu. Kolm naist veeretavad oma elu mööda korteris, ühes ja samas toas, kuid seejuures ei loo nad ei kodu ega omavahelisi suhteid. Tuba moodustab kirstu, kuid kujutab endast samal ajal ruumi, kuhu astutakse sisse koputamata ning kuhu jõuavad väljast pulbitseva linna hääled. Korter meenutab kolikambrit, mis on täis koli, tühje keefiritopsikuid, mida vanaema kogub juhuks, kui sõda peaks puhkema. Sest õnnetus kindla peale juhtub, saabub, koputab uksele... [...]

Noor autor seab niiviisi küsimärgi alla poolakaks-olemise, selle paradigma, viidates samal ajal ühiskonna äärealadele, mis esindavad kõike seda, mida ühiskond ei aktsepteeri või ei märka. See eriline perekond ei mahu traditsioonilise „poolasuse“ mõiste alla. Masłowska näitab meie ühiskonna langemist ja lagunemist, inimeste vaheliste sidemete katkemist ja lugupidamise puudumist ajaloo ja traditsioonide vastu. [...] Samas

3 Poolas ammu kandakinnitanud Suurbritannia supermarketikett (nagu näiteks Rimi Eestis).

4 <http://punktkrytyczny.wordpress.com/2008/12/28/miedzy-nami-dobrze-jest-dorota-maslowska/>

hüüab Väike *Metal*-stiilis Tüdruk: „*Me oleme normaalsed inimesed, me ei ole mingid poolakad, me oleme eurooplased!*”

Konfrontatsioon

Niiviisi vastandab Masłowska traditsioonilise poolakaks-olemise teistsugususega, ühiskonna äärealadega, inimestega, kes nagu „kuidagi ei sobi“. Perekonna, nende naiste olukord ja eksistents viivad reaalsuse eitamiseni ja olematuseni, eksistentsini, mida patriarhaalses, heteronormatiivses ühiskonnas tähele ei panda. Nende olematus ja rahutus on hoiatus, kuid samal ajal ka reaalsuse masohhistlik ärapõlgamine ja iseenda määramine olematusse. Seetõttu tegutseb iga tegelane nii reaalsuse vastu kui ka iseenda vastu. Alustades vanaemast, kes vaatamata traditsioonilisele arusaamale sõjast kui kannatusest ja julmusest, kirjeldab meile väljapeetud keeles sõja eelpäeva: ilus jalutuskäik, soe päike ja tules lehviv lilleline kleit. Halina eelistab vaadata ilusate naistega filme ja supermarketis jagatavaid ajalehti „Mitte sinu jaoks“, sest lesbilistele pole Poolas kohta. Väike *Metal*-stiilis Tüdruk, kelle reaalsuses puuduvad kohustused ja leidub igal tasandil vabadus, osutub konservatiiviks. Sest tal tilgub süda verd, „kui palju kavalaid, oportunistlikke potentsiaalseid poolakaid iga päev olemasolemisest kõrvale nihverdad“. Seepärast tähendab rahutus siin eelkõige sisemise nõusoleku puudumist ümbritseva reaalsusega. Lisaks tähendab rahutus ka seda, et tegelastel puudub ühiskonnas oma koht, võimalus oma isiklikke seisukohti väljendada. Ka tegelaste vahel puudub mõistmine, sest igaühel on erinev elukogemus ning nad on üksteisest liiga kaugel.

Ainuke võimalus olemas olla on konstrueerida oma mina opositsioonis, pidevas konfliktis. Selle viisi valib Väike *Metal*-stiilis Tüdruk, kes seab küsimärgi alla eelkõige vanaema keelekasutuse. Kui too räägib sõjast, siis ta küsib „mis sõda?“ või ärritab vanaema, hirmutades teda, et saabunud on Teine maailmasõda, mis parajasti uksele koputab. Vanaema räägib sakslastest, Hitlerist, tütretütar vastab: „Sakslased, sakslased, mingitest sakslastest ma olen kuulnud küll... Issand jumal, kas need on need joodeldajad või?“ Tütretütar samastab vanaema traditsiooniga, möödanikuga, kõige sellega, mis kuulub aktsepteeritavate mõistete valdkonda, ning kummutab traditsioonilisi harjumusi, dekonstrueerib mõisteid, termineid ja reegleid. Väike *Metal*-stiilis Tüdruk tõstab mässu poolakaks-olemise vastu: „Me ei ole poolakad [sellised, millisteks teie tahaksite meid muuta], vaid me oleme normaalsed inimesed.”

[...]

KATKENDEID:

Esimene vaatus

*Vana mitmekorruseline elumaja Varssavis. Ühetoaline korter. Kaks ust: üks viib hoovi, kus seisavad prügikonteinerid, teise ukse tagant kostab vahetpidamata WC-helid, vee pahinat, tilkuvaid torusid. Akna taga kobrutab vahetpidamata vahetus läheduses suurlinna metsik, kõike endasse neelav karusell oma trammide, tuututavate autode ja madalalt lendavate lennukitega, mis paneb lahtunud vermuti baarikapis klirisema, toidujäänustest kleepuvatest mörastest pottidest ja kruusidest kuhjunud mõistatuslikud püramiidid köögis rappuma, pidevalt sisselülitatud televiisori pildi võbelema ning laearmatuuri pirni susisema. Jääb mulje, nagu oleks interjäär rajatud lõhenenud maale või buldooseriga kokku lükatud. Madruserietuses Väike *Metal*-stiilis Tüdruk, lehv hõredates metalsetes juustes, ja tema vanaema, Sünge Ratastoolis Vanake, kes veab enda järel mööda vaipa keerdus juhtmeid, mis võiksid olla niisama hästi patsi punutud juuksed kui ka ämblikuvõrgud, on selles interjääris justkui uppuvas laevas – nad on justkui paanika ja igavuse vahele, mõttetute sevimise ja mõttetute tardumuse, klaustrofoobia ja ruumikartuse vahele rippuma jäänud. Nagu on omane inimestele, kellel pole teist valikut kui üksteise seltsis viibida, pole selge, kas nad pigem ajavad üksteist taga, kas nad põgenevad üksteise eest või kas nad on nii tagaajamisest kui ka põgenemisest väsinud ja püsivad seetõttu lihtsalt paigal. Nende vahelduvate tardumuse ja ülemäärase erutuse hoogude vahel teeb Tüdruku ema Halina*

veolooma masinliku osavõtmatusesga koduseid toimetusi ning viib praegu nimelt prügi välja.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Oi, mul on siamaani see päev meeles, kui sõda algas.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Kui misasi algas?

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Sõda. Ma olin siis noor, ilus tüdruk, nagu oli mul nagu kevad, süda tuksus noores rinnas nagu ööbikul... Ma olid siis ju veel jalad terved, jumal, kuidas ma kõndisin.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Mida sa korrutad kogu aeg: „kõndisin” ja „kõndisin”...

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Aga ma ju kõndisin, mul on meeles, et...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Sa kõndisid nii palju, et sul sai ilmselt kõndimisest isu täis. Nüüd lõpuks on sul rahu majas ja sa ei pea mitte kuskile minema. Oi, issand, kui mina saaks sinu asemel olla, siis ma ei läheks küll mitte kuskile, oi, mitte kuskile. Kooli ei läheks, inka tundi ei läheks ja veel paari kohta ei läheks.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Sinna ja sinna ja veel sinna kohta. Kus me enne sõda alles kõndimas käisime – juhhaidii! Kinno, vahvleid söömas, pagariäris, jõe ääres käisime. Liiva peal, mulla peal, jõe ääres. Muru peal, lopsakate kannikate peal, jõe ääres, palavate päevadega, ja paksul, puhtal jõepinnal sillerdas päike nagu karahvinil...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Mis jõe ääres?

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Kuidas mis jõe ääres? Visla ääres.⁵

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Selle solgioja ääres?

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Mis solgioja ääres? Siinsamas, Visla ääres. Puukingad jalga, leivatükk kätte ja läksime. Suplema, päikest võtma, unistama, imeilusat und nägema, kõige pühamat nooruse und, puhast nagu pisarad, mis mööda põski...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Aga mida „leiba” tähendab? Ei, ei, ma teen nalja. Mulle ka raskelt meeldib Vislas supelda, see on niisugune mõnu, mis ei sõltu ajastust. Iga kord, kui ma kaldale tagasi tulen ja reipalt suust bensiini välja pruuskan, saan ma leetrid, kõhutüüfuse ja kaadmiumimürgituse, nii et ma suren ära, mulle antakse arstitõend ja ma ei pea kooli minema.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Me püüdsime särgi, väikesed, metsikud sellised, nii kiiresti ujusid eest ära nagu pöörased ja määrised meil oma hõbedaste rasvaste soomustega peopesad ära.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Mis sa räägid, vanaema, meie ka vahel püüame preskusid! Tähendab kasutatud kondoome. Oi, kuidas nad kõrvale põikleavad, kuidas nad käest libisevad! Poisid naeravad, aga minul tilgub süda verd, kui ma selle peale mõtlen, kui palju kavalaid, oportunistlikke potentsiaalseid poolakaid iga päev olemasolemisest kõrvale nihverdab.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Kõik rääkisid, et Hitler, isa rääkis, et see Hitler...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Aga tead, kuidas nad näppude vahelt minema libisevad! Nad vist arvavad, et kui Visla poolest Poolast on läbi voolanud, siis Visla muudab suunda ja voolab otse Ameerikasse ja et seal nad sünnivad, ühes käes sajaviiekümnedollariline ja teises käes kolmesajaviiekümnedollariline, aga meie siin kakleme isekeskis kartulipõllul. Sünnivad ja sünnivad, harja ja kühvliga ja pühadekalkuni äranäritud koivaga, prügimäelt! Aga tegelikult ei sünni, sest me püüame nad kinni ja...

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Aga kus see noor inimene siis seda Hitleri-juttu uskus, süda põksus sees...

Korterisse siseneb Halina, ilme rahulolev, käes nukralt tühi prügiämber. Ta pühib sussid hoolikalt jalamati sisse puhtaks ja riputab võtme konksu otsa. Ta võib ka keldrist sütt, sissetehtud kurke või talvel pesumajast pesu toomisel nii kasuliku lastekelgu üles tuua, kuid kõige tähtsam on, et tal on kaenla all äsjaleitud varandus – vanapaberile jaoks ettenähtud konteinerist väljaõngitsetud naisteajakiri, mille keegi on enne teda juba tublisti „ära lugenud”.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK (*Halinale*): Sa oled nii tige, nagu oleks mind sigitatud sellega, et sa kuskil kapsauss-rongis mustale istmele istusid.

⁵ Varssavi, nagu ka Krakov ja paljud teised Poola linnad, asub Visla ääres.

Halina askeldab oma „kuningriigis” – köögis, mis on maast laeni täis erinevat laadi mustaks põlenud kastruleid, kalendritest väljarebitud retsepte, supermarketi reklaamlehti, hoolikalt alleshoitud keeltekoollide reklaamlehti ja konservikarpide etikette, hunnikute viisi hoolikalt puhtaks pestud tühje jogurtitopse. Tema järel astub kööki Väike Metal-stiilis Tüdruk, piilub üle ema öla ja üritab suhkrutoosi võtta, endal jookseb suu vett. Halina annab talle vastu näppe.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Kuni sinnamaani, kui sakslased Varssavisse sisse marssisid. Ma olin kleidiväel, ainult käekott oli kaasas, ja käekotis oli ainult...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Sakslased, sakslased, mingitest sakslastest ma olen kuulnud küll... Issand jumal, kas need on need joodeldajad või?

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Ainult käekott oli mul, ja see kleit, roosidega...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Roosid olid siis küll kortsus... Tähendab ära kuivanud!

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Visla äärest tulin, sest päev oli kuum, mul olid silmad lausa sinised, sest ma vaatasin seda unist, külma, seebist, puhast...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: ...musta sooja rohekat vahutavat mürgist solgioja...

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: ...kui siis järsku...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Kui siis järsku käis põmakas.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Kuidas?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Suits, leegid, tuli, kas sa nägid?

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Mida ma nägin?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: No kui see põles.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Misasi põleb?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Jalgratas.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Mis jalgratas?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Kust mina tean? [...] Aga seda isevärki kärsahaisu ei aja ma mitte millegi muuga segamini.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Ei, ei näinud.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Aga mina nägin.

Halina ei lase ennast pereliikmete näaklemisest segada. Ta kolistab pisut niisama potikaantega, pühib laualt käega olematud raasukesed, pühib käed sviitri sisse puhtaks, tõstab silmad taeva poole, ohkab ja hakkab oma äsjaleitud ajakirja lugema.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Mis sul seal on? Uus hindadega ajaleht?

HALINA: Ajakiri hoopis. „Mitte sinu jaoks”. Vabapaberitünnis oli. Tasuta, sellepärast ma mõtlesingi: ma ostan selle endale, mis see siis ära ei ole, ma ju võin seda endale lubada.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Pole paha.

HALINA: Eelmise aasta aprilli oma. Minu jaoks igati sobib.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Isegi ristsõna on juba ära lahendatud!

HALINA: Ma ei pea lahendamisega vaeva nägema, salasõna on juba olemas. „Kevadine tête-à-tête”.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Näita. „Kevadine tête-à-tête”... Oota... Kevadine musitamine solgioja ääres?

HALINA: Kas vanaema juba ei ole lõunat söönud?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Vanaema, kas sa juba ei ole lõunat söönud?

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Aga mis lõunaks oli?

HALINA: Letšo.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Letšo. Sellised erinevad rupskid paprikaga ja Ungari tulnukate spermaga. Vaata lisaks: nädala supp, kuu supp, kokkuhoid, Teine maailmasõda, nälg.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Ei, ei, ei, seda ma ei söönud.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Vanaema ei söönud lõunat.

HALINA: Miks?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Kust mina tean? Kindlasti ta tahab alla võtta, mina pean ka dieeti.

HALINA: Aga kas vanaema on täna juba mitte kuskil käinud?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Mina, mina, mina! Mina pole vanaema kuskile viinud.

HALINA: Hea küll, siis mina enam ei pea teda mitte kuskile viima, mida ma niikuinii ei teeks, sest ma tulen täna alles pärast kella ühteteist öösel töölt koju.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Lõppude lõpuks istub vanaema päev otsa ilma liftita majas, kellegagi ei ole rääkida, nii et kui ma koolist koju tulen ja õhtuni teleka ees istun, siis ei ole mul aega teda veel kuskile vedada! Tuul lehvitas nobedalt minu patse, kui me niimoodi sügiseses pargis ei jalutanud, tema rääkis mulle oma imetoremaid lugusid sellest, kuidas ta koonduslaagrisse sõitis. Minu meelest natuke „Neljast tankistist ja koerast” maha viksitud, aga mis seal ikka. Lõppude lõpuks on ju postmodernism.

HALINA: Misasja sa jälle räägid? Mis sõnad need sellised on?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Ma ka ei tea, ma alles leidsin internetist. Nii me siis ei jalutanud ennastunustavalt mööda sügiskullaseid alleesid, kui järsku tükkis, asja ees, teist taga, meile keegi ligi. Ma arvan, et ta oli sakslane, sest ta oli kurтуurne⁶ ja isegi kummardas, lõi kannad kokku ja ütleb nii: tere, minu nimi on Alzheimer⁷, aga tema nimi läks mul täiesti meelest ära... No kuidas teda nüüd... no mul ei tule meelde... kas ma olen peast täiesti nõder? Niisugune tundub nimi, a-tähega algab... Kuidas siis... No pole tähtis. Igatahes vaevalt oli mul selle nimi meelest läinud, kui juba tuli järgmine, ka koputas, väga kurтуurne, selline parukas peas, ja ütleb: ma olen see kuulus Hollandi filosoof, see, no kuidas teda nüüd, no see, kes Descartes'i dualismile vastu astus... No SKLEROOS. No just. Kui nad kudrutama ja kurameerima ei hakanud, siis mulle tundus, et kauemaks vanaema tuppa jääda on tarbetu ja isegi piinlik, nii et kuna ma ei tahtnud neid segada, siis läksin ma oma olematusse tuppa ja istusin õhtuni siin teiega koos teleka ees.

Halina võtab sellise inimese asendi, kes ühel ja samal ajal ajalehte loeb ja televiisorit vaatab. Vanake sõidab ratastooliga pidevalt ringiratast ja jääb Halinale ette.

HALINA: Sa ei paista läbi! Söö parem rupskeid paprikaga! Kelle jaoks ma neid ei teinud, lihtsalt kallasin terve nädal otsa suurest potist väikesesse potti?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Ta tahab kindlasti alla võtta, ta ei taha enam selline kõhn olla, vaid läbi paista.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Ma kõndisin! Oi, kuidas enne sõda alles kõnnitud sai, kõnnitud ja joostud. Kinno, vahvleid sööma, pagariärisse, jõe äärde.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: No kui sa kogu aeg vahvleid ja igasugust muud kogelmogelit sööd, siis ei võta sa kunagi kaalus alla.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Liiva peal, mulla peal, jõe ääres. Ainult tükk leiba kätte ja läksime...

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Unusta leib ära, eriti valge nisuleib – see teeb paksuks. Ja tähtis on liikuda. Kui sa kogu aeg niimoodi ratastoolis istud, siis ei võta sa kunagi kaalus alla, sa pead rohkem ringi sõitma, igatahes vähemalt ise oma ratastooli liigutama. Tasa, keegi koputas.

SÜNGE RATASTOOLIS VANAKE: Kes seal on?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Ma teen lahti, vaatan... Ei... Ma arvasin, et Teine maailmasõda tuli.

HALINA: Misasja sa jälle jutustad!?

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Ausõna. Egas midagi, ju siis lihtsalt mingid mudellennukid lendasid üle.

Teine pilt

HALINA: Juba õitsevad priimulad ja kevad on täiel rinnal saabunud ning kütkestab meid oma ilusa auraga. Sa käid meelsamini väljas värsket õhku hingamas, ka jalgratas on taas hinnas. Sa ei käi meelsamini väljas värsket õhku hingamas, ka jalgratas, mida sul pole, on taas hinnas. Päikeselised pärastrõunad innustavad sind kehaliseks tegevuseks

⁶ Taotluslik viga tegelase repliigis.

⁷ Taotluslik.

ja kohtuma sõbrannadega, kellega sa ei kohtu, sest sul pole neid ja ühine väljasõit linnast välja ja ühine restoranis söömine, *if you know what I mean*. Tagumine aeg oma kevadine garderoob korda seada! Riidepuudele ei lähe hallid riided, pruunid riided, paksud sukkpüksid, paksud kampsunid, palitud ja sügismantlid. Meelsamini ei pane sa selga ka neid õhukesti kleite, mida sul pole, ega ka õhukesti sukkpükse, mida sul ka ei ole. Kindlasti pole sul ka kergemaid pintsakuid, aga see ainuke, mis sul on, ei lähe sulle kindlasti enam selga, sest sa oled nii palju juurde võtnud. Pole midagi. [...]

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Koid maha raputada, natuke deodoranti peale lasta, natuke pesta, natuke mitte pesta, natuke üldse mitte pesta, kapist mitte välja võtta ja käia sellega, millega sa magasid, ja magada sellega, millega sa käisid, natuke raputada, natuke üldse mitte omada ja ongi valmis! Pingutada ei tule üldse ja tulemus ei ole proportsionaalselt ka suurem.

HALINA: Seelik – Tesco, 28 zlotti. Rasvapekk lisab mõistatuslikkust. Alussärk – kapist, tisside koha pealt kulunud. Hall, pruun ja uriinkollane, rasvapekid ja kulunud riided on selle hooaja nagu iga hooaja moehitid. Higiplekid. Meie trikk: varem või hiljem tekivad nad ise. Meeste sokid – keskturult, 17 paari, 10 zlotti. Saapad – kunstnahast. „Kõik maksab viis zlotti”, 12 zlotti. Käekott – kilekott. Zlott viiskümmend, Lidl. Suur ja mahukas, mahutavus – 10 kilo kartuleid, 5 pudelit äädikat, kanakoivad, eilne tasuta ajaleht Metro, ja väike rahakott mahub ka veel ära. Pesta võib kraanikausis.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Eelmise aasta kevade iluprotseduurid talvest halliks tõmbunud, suitsetamise, ebaõige toitumise ja koronaartromboosi tulemusel kahjustunud näonahale.

HALINA: Pese nägu seebiga puhtaks ja määri Nivea kreemiga või tavalise margariiniga. Oivaliselt mõjub ka käterätikuga hõõrumine.

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK: Meie nõuanne: selleks et sul Nivea kreemi kauemaks jätkuks, ära seda kasuta.

HALINA: Ära poolt pead oma tavalise šampooniga pese, teist ka mitte. Meie trikk: mida tihedamini sa nii teed, seda paremini on näha, et sul pole neid, samuti säilitavad nad niiviisi kauem saapakapi ja higist läbiimbunud searasva lõhna. Eelmise aasta aprill on lõpuks ometi võimalus selleks, et kevadine päike nendes tuhmides rasvastes salkudes ei mängleks.

Kolmas pilt

[...]

VÄIKE METAL-STIILIS TÜDRUK (*teeb, nagu loeks ajakirjast horoskoopi*): Paksu Sea jaoks on eelmise aasta aprillil varuks kõige meeldivamaid üllatusi. Säästukasse tuleb müügile uus odav turisti eine nimetusega „Igivana sink linnulihast”, koostis: vesi, seanahk, nõudepesuvesi, klaasipuhastusvedelik, vesi (97 protsenti), želatiin, maitseained; ning uus aegunud hapukoor nimetusega „Ainult paari päeva võrra”, koostis: vesi, želatiin, valge toiduvärv, paksendaja vedeldaja katlakivieemaldaja mürgieemaldaja salmonella eluskultuurid. Selle kõrvale, mida teised ei söö, joo seda, mida nad ei joo. Lõpuks ometi aktsepteeeri iseennast ja muuda ennast täiesti. Selleks käi palju kodust väljas ja käi jalutamas sest, nagu Paksule Seale kohane, oled sa paks nagu siga, aga ära kodust välja mine ega jalutamas käi, eriti hoidu teiste inimeste vaatevälja sattumast: neil on õigus parematel põhjustel oksendada.

[...]

HALINA: Ma juba mõtlen: tuleks juba puhkus, mida ma niikuinii ei saa. Loen ja loen ja lõpuks otsustasin. Ei tule kõne allagi, sellel aastal ei sõida me jälle mitte kuskile.

BOŽENA: Mis sa räägid!

HALINA: No jah! Jälle ei sõida.

BOŽENA: Aga kuhu te ei sõida?

HALINA: Mitte kuskile.

BOŽENA: No aga võib-olla kuskile mujale? Aga meie ei sõida sellel aastal mere äärde. Issand, kui liiga kallid see meie jaoks on! Meil ei ole selle jaoks raha! Pealegi olen ma

paks nagu siga ja ei tohi teiste inimeste vaateväljas tolknedada.

HALINA: Muidugi, kuidas siis.

BOŽENA: Teel mere äärde me Kobylkast, kus mu täditütar elab, ka läbi ei sõida... Ja sealt juba otse me kuskile ei sõida!

HALINA: No siis me kindla peale kohtume – sul on ju minu olematu mobiiltelefoni number. Mitte kuskile, ikka seesama vana hea mitte kuskile, kõik mälestused mul just sealt ongi. Kuigi juba paar aastat on seal palju rahvast olnud, sinna on lihtsalt suur tung, mul on seal õemes, minia, vend, vennanaine, onu, onutütar, õde...

[....]

Viies pilt

[....]

HALINA: Võib-olla sa sööd midagi? Ma lugesin siin suurepärasest retsepti: letšo. Seda igivana turisti einet Tescost sa ära ei viska, vaid võtad hallituse pealt ära, kui ta juba libe on, siis praed ta kergelt läbi ja lõikad ta siis paariks viiluks Parma singiks. Määrdejuustu riivid parmesaniks, konsistentsilt peab ta meenutama juba läbimälutud plastiliini, muidu võib ta veel millekski kõlvata. Ja siis lisad selle vanale seenesupile. Ta peab juba pisut läikima.

BOŽENA: Aga kust ma seenesupi võtan?

HALINA: Teed nädal varem valmis.

BOŽENA: Tõepoolest väga lihtne. Aga mis see mõru ja rääsunud ollus seal peal on?

HALINA: Männipähklid.

BOŽENA: Männi? Mis tähendab männi?

HALINA: Mina ka esimest korda kuulsin. Aga päris maitsvad, väga sarnased nende maapähklitega, mis sooduspakkumisel on, isegi täpselt samad. Mul on oma nipp nende jaoks olemas: kui sa neid ei söö, siis sa üldse ei tunne rääsunud maitset. Võib veel lisada [...] kõõluseid ja konte... Mitte ära visata, rasvas läbi praadida, kanajalapuljongi sees ära keeta, hakklihamasinast läbi lasta, uuesti läbi praadida, mitte ära visata, vaid kõvasti soola panna ja siis keefiritopsikutesse, üles soojendada, soojaks teha, üle praadida, ära süüa, aga kui juba vahutama peaks, siis välja oksendada, aga vahel ei olegi seda üldse vaja, ja ongi valmis. Praegu minu üle naerdakse, aga kui järgmine kord Teine maailmasõda tuleb, siis nad vitsutavad seda nii, et kõrvad liiguvad.

Kolmas vaatus

Esimene pilt

MEES: Ja mis mõttega kõik need skandaalid? See prillidega naine raseerigu vitt ära ja ostku endale kontaktläätsed, siis ta sünnitab endale mehe ja lapsed, saab omale kodu ja ei mõtle enam lollustest, mille pärast ma ei saa üldse oma filmi „Hobune, kes ratsutas“ stsenaariumit kirjutada, sellest filmist oli palju juttu, ta sai kõik auhinnad ja tõi Poola kino madalseisust välja, ma ei saa nende pärast seda stsenaariumit kirjutada, sest vähe sellest, et ma liiga palju joon, liiga palju süüa ja liiga tihti meie tsivilisatsiooni hälli sõidan, Egiptusesse basseini ja New Yorki šoppama, ma tulen veel tagasi ja tahan teha filmi tänapäeva Poolast ja siinsetest tõrjututest, juuretutest, sidemete katkemisest, viletsusest, sallimatusest, rahvusliku identiteedi vankumalöömisest ja muudest hirmsatest probleemidest, millest on suurepäraselt kirjutanud Hokelbet – ma ei tea, ma pole lugenud –, aga mis mind ei puuduta, vähe sellest, et ma ei saa, ma lihtsalt ei suuda, kui ma jõuan tagasi Varssavi rahvusvahelisest lennujaamast siia kartulipõllule, kus valitsevad haiged süsteemid, haiglased arusaamad ja ebaterved inimsuhted ja metroo brrruu, trammid vrrrr, lennukid šuuuuu, saastatud solgioja gul gul gul, siis ma tahan kuidagi elada ka, aga lisaks pean ma selle korterilaenu tagasi maksma, ausõna, see korter sobiks rohkem veinikeldriks.

Mees väljub. Sünges Ratastoolis Vanake keerab raadio nuppu. Mürast ja raadiolainete raginast eristub lõpuks diktori hääl.

RAADIO: Ennemuistsel ajal, kui maailmas valitses veel jumala seadus, olid kõik inimesed maailmas poolakad. Igaüks oli poolakas, sakslane oli poolakas, rootslane oli poolakas,

hispaanlane oli poolakas, lihtsalt igaüks, igaüks, igaüks oli poolakas. Poola oli siis ilus maa, meil olid imeilusad mered, saared, ookeanid, laevastik, mis mööda ookeane sõitis ja avastas üha uusi mandreid, mis ka poolakatele kuulusid, kusjuures ühe neist avastas tuntud poola maadeavastaja Krzysztof Kolumb, kelle nimi muidugi hiljem Christopheriks tehti. Poola oli võimas riik, sallivuse ja mitmekultuurilisuse oas, ja igaüks, kes teisest riigist siia ei saanud, sest nagu me juba mainisime, sellel ajal teisi riike polnudki, võeti siin leivaga vastu...

[...]

(Annoteeris Margus Alver)

NICK PAYNE

„Leidmata“ (if there is i haven` t found it yet, 2009)

Draama kahekümnes stseenis

2N + 2M

TEGELASED:

George (40ndate keskel)

Fiona (40ndate keskel)

Anna (15, ülekaaluline)

Terry (20ndate lõpus)

TEGEVUSKOHAD: pereelamu (elutuba, kaks erinevat magamistuba, köök, vannituba), paneelmaja korteri köök, kooli koridor, loodusmuuseum, odav restoran, india restoran, haigla kohvik, mererand.

AEG: kaasaeg

KOKKUVÕTE:

Teismeline Anna elab koos oma õpetajast ema Fiona ja teadlasest isa George'iga ning muutub koolikiusamiste tõttu aina eraklikumaks ja ülekaalulisemaks. Ühel öhtul saabub Terry, George'i segase saatuse ja piinava armuvaluga vend, kes esimesena hakkab siirast huvi tundma Anna probleemide vastu. Nad saavad kiiresti lähedasteks sõpradeks, kuulavad teineteise muresid ja püüavad omal kohmakal moel aidata, kuni Terry enam perekonna ükskõikses õhkkonnas enam vastu ei pea ja kolib nende juurest ära. Ka George kolib pere juurest ära ning Anna elu läheb tagasi endisse rööpasse, mis tipneb enesetapukatsega. George teevad ettevaatlikke katseid oma suhte parandamiseks Fionaga. Pärast haiglast pääsemist viiakse Anna George'i ja Terry lapsepõlvkodusse mere äärde eemale linnast ja koolist.

„If there is I haven't found it yet“ on veenev kaasaegne draama karjääriinimeste võõrdunud perekonnasuhetest, teismelise tüdruku vaiksest enesesse sulgumisest ning eduühiskonda sobimatu inimese kodutust-pidetust ekslemisest. George'i ja Fiona näiliselt eduka elu fassaadi taga on isolatsioon, kontaktivõimetus ja põhjendamata valikud, ning Anna – ohver.

KATKEND:

14. stseenist

India restoran. Öhtu.

Taustaks imal flöödimuusika.

George ja Anna söövad.

GEORGE: Ma arvan, et on parem kui me sellest kellelegi ei räägi. Ma ei palu sul

salatsema hakata. Sa võiksid, sa võiksid öelda, et me sõime kodus. Suppi. Juurvilja, juurvilja. Suppi. *George vaatab Annat.*

GEORGE: On see, on see hea?

Anna noogutab.

GEORGE: Liiga vürtsikas?

ANNA: Ei.

GEORGE: Riisi on, riisi on veel kui sa soovid.

Paus.

GEORGE: Ma oleksin pidanud sulle vist ise midagi valmistama?

Anna raputab pead.

GEORGE: Tead, mulle soovitati seda kohta. Räägitakse, et nad kasutavad kohalikke aineid.

George vaatab Annat.

GEORGE: On see su lemmik?

ANNA: ?

GEORGE: Karri. Kas karri on su lemmik, lemmiktoit?

Anna raputab pead, kehitab õlgu.

GEORGE: Aga kas sul, kas sul on lemmikut? Kui me, kui me räägime...

ANNA: Isa.

George noogutab.

Paus.

GEORGE: Me võiksime, kui sa tahad, pärast, võiksime laenutada mõne. Filmi. Võib olla. Kui sa tahad. Ma ei tea, kas sind see huvitab, aga.

Anna noogutab.

GEORGE: On sul mõni kindel film, mis sulle võiks meeldida...

ANNA: Isa, palun, lihtsalt.

George noogutab, naeratab natuke.

GEORGE: Rahvustoit.

ANNA: ?

GEORGE: Masala. Kana Tikka Masala, see on, see on see. Ametlikult Suurbritannia rahvustoit.

Anna noogutab.

GEORGE: Või nii on mulle räägitud igatahes.

George vaatab korra Annat.

GEORGE: Vabandust. Et ma lobisen niimoodi.

Anna raputab pead.

GEORGE: Ma, ma, ma. Ma olen. Mures vist, sest, tahaks olla kindel, mina ja sina, tahaks olla kindel, et me. Ei. Et sinu ema ja mina, lahus oleme, et see ei...

ANNA: Kõik on hästi.

GEORGE: Ma tean, et sa saad, ma tean, et sa saad. Hakkama selle kõigega, aga. Ma tahtsin olla kindel, et sa tead, et mis iganes, koolis või, või, või, mis iganes, et sa võid, ükskõik kui. Alati helistada.

Paus.

GEORGE: Su, su onu helistas muide. Tervitab. Sa, sa ilmselt. Sa ilmselt tunned temast puudust eks?

Anna läheb endast välja, püüab seda varjata.

George märkab, aga ei oska reageerida.

GEORGE: Kas kõik on...

ANNA: Palun veel riisi.

George ulatab talle riisi.

Paus.

GEORGE: Kui see, kui see kuidagi. Lohutab. Ma. Ma tunnen su emast puudust. Vägagi. Ei ole midagi häbeneda.

SIRKKU PELTOLA

„**Batooniooper**“ (*Patukkaopera*, 2007)

Muusikal Heast Inimesest ja valdavalt naiste tööjõul toimivast toiduainetetööstusest

Laulutekstid **Heikki Salo**

Muusika **Iiro Rantala**

Muusikal eeldab suurt truppi: koor, tantsijad, statistid, ent kuigi tegelaste loetelus on üle 20 nime, siis on võimalik teha mitmeid topeltrolle (näiteks tehasetöölised võivad mängida ka vanadekodu- ja alkohoolikute varjupaiga seltskonda). Aga töölisnaiste jõuk lavastuses peab muidugi olema silmatorkav. Teose maailmaesiettekannet toimus Tamperes, Tartu sõpruslinnas ja Vanemuise sõprusteatis...

Tekst on praeguses ajas ülimalt aktuaalne, muusika põnev ja laulusõnad lõövad. (CD lavastuse muusikaga on annotatsiooni autoril (ja Ugalas) olemas.

Eks juba pealkirjaski sisaldu vihje Brechtile. Ei mingit glamuuri, pigem meenub muusikali „Marilyn“ lennukitehase naistöötajate esteetika nii stiilis kui ka liikumises.

Nimelised **TEGELASED** / *autoripoolsete kommentaaridega* /:

ANSA VALLITTU (u 55-aastane batoonivabriku tööline, vallaline, lapsi ei ole, heatahtlik, peab kassi)

EINE (u. 60-aastane aastane batoonivabriku tööline, lapsed on juba täiskasvanud, vana aja inimene, näinud erinevaid aegu ja inimesi, humorist)

RASHID KAIJAM (u 30 – 50-aastane Türgi kurd, ainus mestööline konveieril, tunneb end naiste seltskonnas hästi, ei mingeid soolisi pingeid, moslem, ei söö seanliha ega kasuta alkoholi, ainus elusolev sugulane on Türgi kurdi-aladel elav vanatädi)

TUULIKKI (u 35-aastane batoonivabriku tööline, lapsed Tiia 14 ja Taneli 6, abikaasa Ilari, armuke Jarkko, hobiks kaalujälgimine, muutlik, süngemeelne ja samas kirglik loomus, argipäev käib vahel närvidele)

PIRITA (u 30-aastane batoonivabriku tööline, laps Valtteri 7, kaval, kaasaegset elu elav otsekohese loomuga realist)

MIRJAMI MÄKINEN (u 45-aastane batoonivabriku tööline, tööohutusvolinik, lapsed täiskasvanud, lahutatud, elab juba pikemat aega üksi, jalad kindlat maas ja igati usaldusväärne)

BIRGITTA MEURMAN (u 60-aastane ortopeed, lapsed täiskasvanud, lahutatud, elunautija)

VANADEKODU SELTSKOND:

KAARINA (u. 90-aastane),

MAURI (u. 80),

AULIKKI (u. 80, Ansa ema)

IRMA (u. 80)

ESTER (u. 80)

ALKOHOOLIKUD:

ELLU (u 58) ja **MERTSI** (u 50)

ERKKI RANTO (u 50-aastane, sünnilt savolane, konsultant)

TUUKKA REHN (u 30-aastane Batoonitehase arendusdirektor)

ISMO TASTULA (u 60-aastane aastane Batoonitehase vanemdirektor)

KASMIR JÄMSEN (u 30-a NIX-NOVA psychodynamic consultation A/S-i aju)
DIREKTOR C (hea väljanägemisega, tark ja hea laulja)
DIREKTOR D (hea väljanägemisega, tark ja hea laulja)
OSMO JOKINEN (u 60-aastane töödejuhataja)

Tegevus toimub tänapäeval Kintua nimelises maakonnas, kusagil keset Soomet, Batoonitehase A/S:s, kus valmistatakse müslitäisteraeinebatoone, tervislikke ja maitsvaid tooteid, mis sobivad hästi kergeks ooteks või ka kiiret elu elava inimese lõunasöögi-asendajaks.

Muusikalis on viis vaatust proloogi ja epiloogiga, laulu- ja tantsunumbreid on kokku umbes 25.

KOKKUVÕTE:

ANSA on 55-aastane batoonivabriku tööline. Ta elab üksi oma kassiga. Elukaaslast pole tal kunagi olnud, oma vaba aega sisustab ta paljude tema lähinaabruses elavate inimeste aitamisega. Ta aitab:

- Vanadekodus elavat ema ja tema saatusekaaslast
- Töökaaslast Tuulikit, kes vajab oma laste järele vaatajat, kui oma armukesega salakohtingutel käib (ja varjab vastumeelselt Tuulikki saladust)
- Lammutamiseleminevas majas olesklevat alkoholistide kampa, koristab nende järel ning viib ja toob pudeleid
- Naabrit, kes on edukas ortopeed ja peab tihti töö tõttu ringi rändama: tühjendab postkasti, kastab lilli jms
- Ansa jaoks on tähtis ka tema kooriharrastus, ta laulab alumist sopranit.

Oma olemuselt on Ansa sotsiaalne, aga teeb kõike vaikselt. Ta tunneb rõõmu inimestest, lastest ja loomadest. Ta on kõikides oma tegemistes kohusetundlik, sõnakuulelik kodanik. Temast oleks saanud hea ja armastav ema, kui saatus oleks talle lapse kinkinud. Tema peamised iseloomujooned on heatahtlikkus, abivalmidus ja positiivsus. Kusagil sügavas sisemuses on valu, et tal pole last, armastatut, kuid kõike seda korvab teiste inimeste aitamine. Seksisuheteks pole ta ilma armastuseta võimeline, ja sellepärast tal neid ka pole. Tema elukogemuseks on suur üksindus, mis lööb kõige teravamalt välja öötundidel, suvepuhkuste, jõulude ja jaanipäeva ajal.

Ansa elus toimub pööre, kui tööjuures algab töökoolitus, milles mängib olulist rolli konsultant Erkki Ranto. Erkki on pärit Savost, ja kui ta hoogu läheb või erutub (näiteks koolitust läbi viies) tulevad tema kõnepruuki sisse murdesõnad, mis antud kontekstis mõjuvad koomiliselt. Aga rääkida ja sütitada ta oskab, temast õhkub tugevat karismat ja mehelikkust. Ansa armub Erkki ideedesse ja tasapisi ka mehesse endasse. Ta tunneb end Erkki jüngrina, tema suhted töökaaslaste ja tuttavatega muutuvad radikaalselt. Nagu ka suhtumine töösse.

- Talle ei meeldi enam vanurite juukseid kammida, elu on väärt elamist vaid siis, kui võid „loovalt pühenduda tootvale tööle“. Vanadekodus käib ta küll edasi, kuid nüüd juba pigem jutlustamas, et on vaja ise oma elu juhtida ja suunata.
- Ta muutub otsekoheseks ja julgeks, paljastab oma sõbranna saladuse tolle mehele, mees läheb minema, sõbranna Ansale seda ei andesta.
- Alkohoolikutega ta enam ei suhtle.
- Töö juures muutub ta endisest usinamaks, on alati valmis ületunde tegema, pakub agaralt välja uuendusi, millest võiks tulu tõusta, seda nii puhkepauside kui töökorralduse osas. Samas jälgib ta kiivalt teisi töökaaslast ja teeb neile märkusi.

Tema üksindus üha kasvab, kuid ta tunneb end töö juures tähtsana, jõulise ja ennast teostava isiksusena. Tema reaalsustaju ähmastub, ta töötab mitu vahetust järjest, töö

mehhaanilisus ja monotoonsus (tegemist on ikkagi tööga konveierlindil) uinutab salakavalalt tema tegeliku mina. Ta peab ennast töö juures asendamatuks ja peaaegu Erkkiga võrdseks.

Uudis tehase sulgemisest tuleb talle täieliku üllatusena. Juhtkond on otsustanud tehase üle viia Aasiasse (täpsemalt Hiinasse), kus on odavam tööjõud, ja töölised lahti lasta. Ansa usk variseb kokku, ta püüab veel midagi päästa, otsides Erkkilt tuge. Kuid mees hoidub kõrvale ja väldib teda – koolitajaid läheb ka uuel asukohamaal vaja, tema tulevik on kindel. Kibestunud Ansa hakkab tehase batoonitooteid tassima vanadekodusse ja joodikutele, aga tema vahepealse „eneseteostuse“ ajal on nii mõndagi juhtunud. Üks joodikutest, kellest ta väljagi ei teinud, on surnuks külmunud. See teadmine juhib Ansa lepituseotsimise ja kättemaksu rajale. „Hea inimesena“ palub ta sõbrannalt oma teo eest andeks ja jätab kõik oma säästud talle ja tema lastele. Oma kassi jätab ta naabrile, öeldes, et nüüd on temal vaja ära sõita. Naaber on häämingus, vastuteenete osutamine ei kuulu tema arusaamade hulka, aga mis tal üle jääb...

Siis tormab Ansa restorani, kus tehase juhtkond ja uued Aasia bossid pidulikult einetavad. Ta on end üles löönud ja tutvustab end Erkki sõbratarina. Kui mees esimesest ehmatuses on üle saanud ja veidi laua taga koos napsigi võetud, palub Ansa Erkki tantsupõrandale, siis veidi kõrvale, võtab oma käekotist töökäärid (üks põhilisi töövahendeid, millel on küljes nimesilt Ansa ja mida me oleme varem korduvalt näinud) ning lööb need Erkkile kõrisse – Tšehhovi püss on taas toiminud.) Erkki vajub sealsamas kokku ja Ansa sammub märkamatuks uksest välja.

Viimases stseenis on Ansa oma laulukooris. Kontserdi (vms. ürituse) ajal ilmuvad ukseavasse kaks politseinikku. Sopranipartii lõppedes sammub Ansa nende juurde. Nad lahkuvad, dirigent pöörduv neile järele vaatama.

(Annoteeris Ülev Aaloe)

SIRKKU PELTOLA

„Väike raha“ (Pieni raha, 2009)

Vanaaegne näitemäng kolmes vaatuses (autori žanrimääratlus – tragikomöödia)

TEGELASED:

JASON – u 40-50-aastane vanapoiss, kes elab kolkakülas koos oma vana emaga, Piiratud vaimsete võimetega, heatahtlik, kogukas.

EMA – u 75-aastane lesk, jalad ei taha enam kanda, abiks kasutab ehk keppi või keppe, jagab Jasonile juhatusi argisteks askeldusteks, millega ta ise enam hakkama ei saa (tuua puid, kütta ahjusid, käia poes jms).

ILSE – u 50-60-aastanes naabrinaine, lesk, kõiketeadev realist. Tema suust tuleb sageli ebameeldivaid tõdemusi. Teinud illegaalseid aborte.

MIKKI – 30-aasta Tes pisikurjategija, läbisõidul lähedalasuvas linnakeses.

VANESSA – u 20-30-aastane, Mikki tüdruksõber, lapsemeelne, otsib inimlikku lähedust, rohkem kui kolmandat kuud rase.

KÖRTSMIK

POISS – u 10-aastane

Tegevus toimub tänapäeval kusagil Euroopas, võib-olla Soomes, kõrvalises külas. Lähim linnake asub bussisõidu kaugusel. Linn kujutab endast pisikest läbisõiduasulat, kus on üks pangaautomaat. Linna ümbritsevad külad on elanikest tühjenemas. Eluvõimalused

on kaugel suurtes linnades.

KATKENDID:

I vaatus

1. ja 2. Stseen. Kodutares. Teisipäeva hommik.

Ema äratab oma hüüete ja õpetustega Jasonit, kes peab minema linna iganädalasi sisseoste tegema. Jason on unine ja ärkamine võtab aega, selle jooksul käib Ema läbi rituaalitaolise manitsuskõne tegemata jäänud töödest, riietumisest jms, annab täpseid juhtnõore, kust mingeid riietusesemeid leida ja mis vajab triikimist. Jason täidab sõnakuulelikult käske ja vastab viisakalt. Esimeses stseenis ongi olulisim riietumine, mille ajal tuleb ilmsiks mütsi- ja kinganumbri järgi loodud süsteem, mis meenutaks vajadusel Jasonile pangakaardi PIN-koodi. Riietumine on nende ühine rituaal ja mäng, mis on jätkunud muutumatuna Jasoni lapsepõlvest peale.

EMA: Nii see käib, Jason. Alustuseks puder ja leiva peale kaks lihaviilu.

JASON: Ja joogiks kakao.

EMA: Ja joogiks kakao.

JASON: Viigipükstel on nõõbiga tasku.

EMA: Nõõbiga taskus on pangakaart.

JASON: Pangakaardil on salanumbrid.

EMA: Salanumbrite taga on kogu raha.

JASON: Kogu vara, pärandus ja kindlustatud tulevik, Jasoni edasine elu.

EMA: Salanumbrite taga on kogu raha. Kas numbrid on meeles?

JASON: Numbrid on alati kaasas. Neid ei tohi unustada.

EMA: Kui oled unustanud, millal on rahvuspüha...

JASON: Seda võib raamatust järele vaadata.

EMA: Kui unustad, mis päev on...

JASON: Seda võib vaadata kella pealt.

EMA: Kui unustad apteegi aadressi...

JASON: Seda võib viisakalt küsida.

EMA: Kui unustad leivapätsi hinna...

JASON: Selle paneb kaupmees arvele juurde. Kui ununeb kinganumber...

EMA: See on kirjas päka all.

JASON: Kui ununeb mütsi number...

EMA: See on ömmeldud higipaelale.

JASON: Kui ununeb.

EMA: Kui ununeb.

JASON: Vaeval küll.

EMA: No vaevalt küll.

JASON: Aga kui ikkagi juhtub nii.

EMA: Kui ikkagi juhtub nii, siis...

JASON: Neid ei tohi tänaval vaadata, tuleb minna kõrvalisse kohta, kus oled üksi.

EMA: Päris üksi.

JASON: Päris üksi.

EMA: Esiteks pilk...

JASON: Allkorrusele, siis katuse poole. King all ja müts otsmiku kohal. Jalad maas, pea pilvedes. *Demonstreerib.*

EMA: Just nii, Jasoni jalad ja pea...

JASON: Saladust tuleb hoida. Tuleviku kindlustatus, edasine elu. *Lõpetab söömise.*

EMA: Pane nõõbid ilusti kinni.

JASON: Ostude nimekiri?

EMA: See on alati kotis, seesmises küljetaskus.

Jason on juba minekul, kui sisse astub naabrinaine ILSE. Manitseb temagi Jasonit linnas ettevaatlikkusele.

Emal ja Ilse arutavad Jasoni elu ja kõikvõimalikke muid asju, jutuks tuleb nende endi olukord ja minevik. Kolkakülas elades on ka hakkaja Ilse oma naabritest sõltuv ja ei saa ilma nendeta hakkama.

3, 4. ja 5. Stseen. Linnapargis. Teisipäeva õhtu.

Pargipingil võtab istet noorpaar, Mikki ja Vanessa. Nad on tulnud siia linna, et leida inimest, kes oleks nõus illegaalset aborti tegema, Vanessa rasedus on juba niikaugel, et ametlikult seda teha ei saa. Mikki elatub pisivargustest ja –pettustest. Vanessa on Mikist sisse võetud ja korralikuks eluks pole ka tema eriti suuteline.

Jason on võtnud pangaautomaadist raha, asjatoimetused on tehtud ja istub nüüd pargipingile Emal poolt kaasapandud toidumootorimekkimiseks.

Mikki ja Vanessa hakkavad ajaviiteks Jasoniga juttu ajama, tagamõttega, et ehk annab mehemürakat kuidagi enda huvides ära kasutada. Jason on algul uje ja hirmul, aga ajapikku hakkab talle tema vastu osutatud huvi rõõmu valmistama. Ta kinnitab noortele, et peab kohe-kohe bussi peale minema. Nood kustuvad teda homseks linna tagasi, et väikest pidu pidada – Vanessal on sünnipäev. Vanessa tunneb mehe vastu kerget kaastundlikku sümpaatiat, Jasonile tüdruk lausa meeldib.

Kui Jason on lahkunud, jäävad Mikki ja Vanessa kahekesi plaani pidama. Mikki on kindel, et paari viinalonksu järel õnnestub Jasonilt homme pangakaardi kood välja meelitada. Ta soovib isegi Vanessal Jasoniga veidi flirtida. Vanessale mõte ei meeldi, kuid jääb lõpuks siiski nõusse.

6. stseen. Kodutares. Teisipäeva õhtu.

On
Kodus vaadatakse Jasoni ostud üle, Jason räägib vaimustunult Emale, et ta on homseks sünnipäevapeole kutsutud. Emal on ebalev ja murelik, aga samas on tal hea meel, et pojale on sõbrad tekkinud. Peseb poja triüksärgigi puhtaks ja lubab hommikul ära triikida. Sügise esimesed külmad ööd on saabunud ja Jason peab ahjud kütte panema.

II VAATUS

2. stseen. Linnakõrtsis. Kolmapäeva õhtu.

Mikki tõstab tooste, pakub napsi ja hoiab peotuju üleval. Vanessa laulab karaoket, käes uued punased labakud (Emal kootud ja Jasoni kingitus.)

Jason on muutunud usalduslikuks ja lausa kelgib oma pangakaardiga, mis ilma salanumbrit on vaid papitükk. Mikki nokib Jasoni kallal, ja segadussesattunud Jasoni pilk eksleb pahatihti mütsile ja kingadele.

3. stseen

Mikki korraldab nii, et Jason ja Vanessa saaksid kahekesi olla – pargipingil. Vanessa meelehärmiks (talle on vastik Jasonit petta) tunnevad nad end teineteise seltsis üpris mõnusalt. Vanessal on jooki kaasas. Nokastunud Jason paneb pea neiu sülele ja uinub. Vanessa teeb numbrid kindlaks (52-64) ja jätab Jasoni pargipingile tukastama. Nüüd on Mikki kord tegutseda.

III vaatus

1. stseen. Kodutares. Kolmapäeva õhtu.

Emal ootab Jasonit. Viimane buss on juba ammu saabunud. Oma haigete jalgadega ei ole ta võimeline ahjupuid alla panema. Üritab siiski kuidagi sooja saada. Naabri Ilse tuleb vaatama, miks korstnast suitsu ei tõuse. Teeb Emale etteheiteid, et ta pojale nüümoodi rahakaardi kaasa paneb, millel on pere kogu varandus. Toob puid, teeb tule alla.

2. stseen. Linnakõrtsis. Kolmapäeva öösel.

Vanessa ja Mikki istuvad kõrtsis. Vanessa on tujust ära ja muretseb Jasoni pärast, kes võib

pargipingil ära külmuda. Oma uued kindad on ta Jasonile kätte tõmmanud. Kõrtsmik üritab klientidesse muusikaga elu sisse saada. Kustub Vanessa karaoket laulma. Siis ilmub uksele Jason. Läheb Mikki juurde, võtab ta oma raudsesse vägilashaardesse, ja tõmbab tema taskust pangakaardi välja, olles õnnelik, et see on alles. Paneb selle oma nõõbiga taskusse ja lahkub. Aga Mikki on ta surnuks kägistanud.

3. stseen. Kodutares. Kolmapäeva öösel. *EMA ja ILSE ootavad ikka veel Jasonit.*

4. stseen. Pargis. Varahommikul vastu neljapäeva.

Pargipingil istub POISS ja sööb lihapirukat. Ilmub Jason. Poiss soovib tal liikuda, et mitte ära külmuda. Pealegi on politsei liikvel. Jason võtab taskust punased labakud ja annab need Poisile.

5. stseen Kodutares. Neljapäeva hommik.

Emal külmetab ja ootab poega. Emal lühike monoloog elust pärast mehe matuseid koos Jasoniga.

6. stseen. Linnapargis. Neljapäeva õhtu. *Pingil istuvad ILSE ja VANESSA, kes on toimunust endiselt šokis. Ilse on nõus „tööle” hakkama, kuid nõuab poolt raha ette. Seda Vanessal pole. Mikki on tapetud ja pangakaardil oli vaid mõnikümme Eurot. Ilse küsimuse peale vastab Vanessa ebamääraselt, aga Ilse arvab Jasoni lause järgi eksimatult ära tapja ja kiirustab politseisse.*

7. stseen. Kodutares. Neljapäeva öösel.

Jason saabub pärast kaht väljas magatud ööd lõpuks koju. Emal palub tal mustad riided likku panna, Jason kütab maja, teeb toitu soojaks, annab Emale süüa ja hõõrub tema kangeks jäänud liigeseid. Tunnistab, et kaart „ei anna enam raha” – see oli varaste käes. Aknast on näha (kuulda), et saabuvad politseinikud. Emal teab, et pangakaardil oli vaid „väike raha” ja ehmub, kui aimab, et Jason selle pärast tappis. Uksele koputatakse. EMA: Uks on lahti.

EPILOOG / KEVAD

Mõned kuud hiljem. Pargipingil istuvad VANESSA ja lihapirukat söönud POISS. Vanessa küidab poisi ilusaid punaseid labakuid. Poiss tõdeb, et „Sinust saab varsti ema. See on hea. Laps kannab sinu eest hoolt. Selleks ju lapsed ongi.”

L Ö P P

(Annoteeris Ülev Aaloe)

DBC PIERRE / TANYA RONDER

Vernon God Little, 2007

59 tegelast (9 näitlejale)

Näidendi sündmustiku käivitab koolitulistamine Martirio (*tlk märter*) nimelises väikelinnas Texase osariigis Ameerikas. Kuid peategelaseks ei ole mitte tulistaja (kelle viis niikaugemale klassikaaslaste narrimine) ega ka mitte mõni ohver, vaid kõrvalseisja, tulistaja parim sõber, 15-aastane poiss Vernon. Tulistaja käe läbi hukkus 16 noort ja lõpuks ta ise. Avalikkus vajab nüüd süüdlast, meedia on tänulik hea kauba ehk hästi müüva kõmu-uudise eest. Vernon arreteeritakse tulistamispäeva õhtul ja tehakse patuoinaks.

Näidend on Vernoni jutustus tulistamisele järgnenud sündmustest. Kuid peateema pole mitte koolitulistamine, vaid selleni viiv kultuur, haige keskkond, süüdlase konstrueerimise mehhanism. Kedagi ei huvita tegelikult, kuidas asjad olid, mudel selle

sündmuse käsitlemiseks on valmis ning igaühel sellega seoses oma asi ajada – konkreetne juhtum kallutatakse tõlgendustega sellisesse valgusesse nagu vaja. Enamasti on vaja, et lahendused oleks lihtsad, süüdlased konkreetsed ja personaalsed, et oleks võimalik tõmmata kiire ja selge piir „meie ja nende“ või „meie ja tema“ vahele; süükoormat kellegi õlule ladudes jääb seda endale vähem kanda, „õigete“ poolele jäänud kaitseb kogukonna vaikiv nähtamatu kokkulepe. Näidend kujutab, kuidas neid pooli üles ehitatakse ning kuidas Vernoni katsed enda õigustamiseks – õieti juhtunu seletuseks, kasvõi lihtsalt kirjeldamiseks ei jõua mitte kuhugi, neid lihtsalt ei kuulata, nad ei sobi mustrisse, mis teatud fakte ignoreerib (nt kohaliku psühhiaatri perverssus). Kellelgi ei ole jõudu (Vernon, tema lihtsameelne ema) ega tahet (kool, kohtunik) sellest barjäärist läbi murda. Meediamasinavärgile on vaja toitu, head maksimumvaatajaskonnaga uudist, ning reporterile objekti, mille suhtes ühest hoiakut võttes ja mida „kompromissitult“, „vahetult“ käsitledes iseennast vaataja ja tööandja tähelepanu fookusesse seada ning ise võimalikult esile tõusta. Iga uue süüdistuse eest püüab elukogemusteta poiss omamoodi põgeneda, kuni viimase meeleheitliku katseni – surmanuhtluse ähvarduse eest põgeneb ta Mehhikosse. Teda justkui aitavad sõbrad mängivad aga tasu eest politseiga kokku, ta tabatakse ning tema hukkamisest teeb televisioon *reality show* – vaatajad saavad otse-eetris hääletada, millises järjekorras hukata kolm surmamõistetut, kelle hulgas on ka Vernon.

Stiil on pulbitsev, tegelaste kõne slängirohke ja isikupärane, kuid sellest hoolimata ei teki liigse fragmentaarsuse tunnet – läbivad karakterid hoiavad süžeed hästi jälgitavana (Vernon, tema ema, telereporter Lally, šerif jt). Autorisuhe pole moraliseeriv ega kaugeltki mitte sentimentaalne, vaid hoopis sapiselt irooniline mitmesuguste ameerikaliku elulaadi nähtuste suhtes nagu meediakummardamine (kõige enam teeb kurja omakasupüüdlik reporter), võltsvagurus, väikelinnahierearhiad, tarbijalikkus, kuritegevuse ärakasutamine kommertseesmärkidel. Ja nii uskumatu kui see pole sellise ainese puhul – see on kohati ka naljakas.

Näidendis on 56 tegelast, suurem osa neist esindatud paari repliigiga, esmalavastuses mängisid neid 9 näitlejat. Näidendi aluseks olev romaan on võitnud Bookerit auhinna 2003. aastal. Esmalavastus oli Londonis Young Vic Theatre's mais 2007. DBC Pierre on Austraalia päritolu, ent suurema osa elust Mehhikos ja Texasel elanud kirjaniku Peter Warren Finlay pseudonüüm.

(Annoteeris Ene Paaver)

PETER QUILTER

Duets, 2008

pühendatud Neil Simonile

5 romantilist lühikomöödiat kahele näitlejale

Kaks vaatust

1N + 1M, vähemalt 50-aastased

TEGEVUSKOHT korteri elutoas, mida rekvisiitide ja väikeste muutustega kohandatakse viie erineva stseeni jaoks. Autor soovib, et vaatajad võiksid näha näitlejaid kostüüme vahetamas. Igas stseenis peaks kõlama teemaga seostuv tuntud duett selle maa keeles, kus näidend lavastatakse. Inglisekeelsed laulud on autoril soovitatud.

Väikesed kindla käega kirjutatud meelelahutuslikud tekstid kõige laiemale publikule. Meeldiv mängumaterjal koomilise andega vanematele näitlejatele. Sõnamängud on

neilsimonlikult osavad, tekst tihe ja tempo hea. Viisakas komöödia, ja kui lavastus millegipärast ei väärata, peaks olema enam-vähem kindla peale edukas.

Viie loo tegelased on erineva sotsiaalse taustaga ja erinevates paarisuhetes: tutvumiskuulutuse kaudu kohtujad, boss ja tema eluaegne sekretär, pikaajaline kokkuhoidev abielupaar, pikaajaline lahutav abielupaar, vend ja õde. Väikesi vahepuänte loob, kui suhe selgub alles tegevuse käigus, nt venda ja õde võib algul pidada ka eksabikaasadeks. Quilteri suhe on soe ja empaatiline, teema väga üldmõistetav: üksinduse hirm, lähedusevajadus hoolimata ebaõnne kogemusest ja konfliktidest, truudus, vanade paaride kokkukasvamine jms. Tundelisust lisab, et tegelasteks on vanemad inimesed, kes tunnistavad, et järelejäädud valikuvõimalused ei ole enam väga suured.

1.

Wendy ja Jon, lihtsad üksildased inimesed kohtuvad esimest korda, nad on teineteist leidnud tutvumisajakirja kaudu. Põimuvad kohmetus ja püüdlikkus, meeolehilitlik soov, et seekord õnnestuks, mõlemal selja taga untsu läinud suhteid ja palju tutvumiskuulutuse-katseid. Wendy toob kingituseks suure kohutavalt lõhnava kitsejuustu. Iseenese õigustamiseks naeravad teiste tutvumiskuulutuste veidruse üle. On kokku lepitud vestelda 15 minutit, sest kohe koos lõunale minna oleks liiga siduv. Räägivad oma eelmistest suhetest, püüavad tantsida. Nali sünnib sellest, kuidas ärevus ja tahtmatu avameelsus reedab tegelikke mõtteid. Telefon heliseb, Jon lobiseb kogemata välja, et see on ta sõber, kellel ta palub alati 15 minutit pärast kohtamise algust helistada – juhuks, kui Jonil peaks vaja olema head põhjust lahkumiseks. Kohe heliseb ka Wendy telefon: sama tehing on temal oma sõbrannaga.

2.

Barry on boss ja Janet ta sekretär. Nad on aastaid koos töötanud ja sõltuvad teineteisest, lähedus on suur, aga see ei ole abielu. Barrie on gei, värvitud juuste ja edeva riietusega, Janet ranges kostüümis. Kostavad kirikukellad, Barrie neab, et iga laupäev sama mõttetu pulmalärm, abielud ju ei püsi tänapäeval. Peaks olema nagu olümpiamängudel: ava- ja lõputseremoonia, mingi paar tagasi kirikusse lepingust lahti ütleva, külalised võtku kingitused tagasi. Barrie' sünnipäevapeo ettevalmistused. Janet on ostanud viimase tordi enne kondiitripoe sulgemist: see on kondiitri juures viimasel hetkel ära öeldud pulmatort, muud ei olnud enam saada. Täna on ka nende koostöö 5000. päev. Janet on Barrie juures 7 päeva nädalas hommikust õhtuni, on talle mälu, silmad-kõrvad, truu abiline ja hoolitseja, asjaajaja. Kui ta veel ka sõrmust kannaks, ei lisaks see nende kokkukasvanud suhtele midagi erilist. Janet teatabki, et jääb Barrie' juurde kuni vanakssaamiseni. Barrie soovib, et Janet leiaks päris mehe, mitte sellise, kes nädalavahetusel Janet'i riideid endale laenutab ja pulmas ise seelikut tahab kanda. Samas tunnistab, et armastab Janetit ja kahetseb, et pole võimaldanud Janetil maailmas ringi vaadata ja meest leida. Mingi kruisile! Janet otsustab mehe kaasa võtta. Kiirustavad, hakkavad kooki lahti lõikama, samal ajal akna taga jälle pulmakellad.

3.

William ja Diana on näitlejatest abielupaar. Diana tuleb pihilt, tal kästi pattude lunastamiseks 200 palvet lugeda ja suur annetus teha. William pakub crème brulee'd, ta on kokkamissõltlane. Nad kiirustavad teatri aastaauhindade tseremooniale. Tellivad telefoni teel uut madrantsit ja meenutavad abiellumisejärgset aega, kus ei olnud mahti märgatagi, mis voodi neil all oli. William: tuleb tänulik olla, kui üldse kuskile kutsutakse, eriti veel tasuta lõunale. Kas nad saavad ka mõne auhinna? Diana ei saa enam tööpakkumisi, on vanaks jäänud, tal on kuue aasta jooksul kaks korda vähk olnud. William saab palju pakkumisi, kuid peaks olema valivam, mitte osalema tobedates reklaamides. Olgu, seekord veel, oli uut voodit vaja... William teatab: teda on kutsutud

ülemaalisele komöödiatuurile. Dianale tähendaks see poolt aastat üksiolekut. 5 a tagasi oli Diana auhinna nominent, tahtis ja tahab võita, tahab töötada, selleks hea välja näha. Kuid see ei ole enam võimalik. Ta tahab olla Williamiga koos, ärgu mingi tuurile. Kuid soovib ka, et William saaks teha, mida tahab – mingi. William: vananen kiiresti, ei lähe tuurile, tunneksin sinust ja kodust puudust. Ei tee enam tööd. Mis me oma esimesel pensionipäeval teeme? Läheme pihile ja räägime kõik ära, et puhtalt lehelt alustada. Diana: meil läheb seal nii kaua, et tuleb võileivad kaasa võtta.

4.

Bobby ja Shelley on Hispaanias puhkusel. Tulevad napsistena fiestalt, aasivad hispaania toidu ja meeste üle. On oma sõiduga rahul, sest vajasid päikest – selgub, et lahutamiseks. Pilvede ja vihmaga oleks seda liiga masendav teha. Oli otsustatud, et jagavad kõik pooleks, puhkuse eest oli ammu makstud ja mõlemad tahtsid ka sellest poole endale saada. Asja tuleb võtta rahulikult ja nad on küpsed inimesed. Kuid küpsed inimesed võtavad lahutamiseks advokaadi, nemad aga võtavad end Vahemere ääres täis... Vaidlevad automudelite jagamise üle, meenutavad teineteise truudusetust ja kõrvalsuhteid. Bobby tahab minema sõita. Hakkab pakkima, ei saa hakkama, Shelley peab appi tulema. Leiavad, et kiiret pole, taksot ka ei saa... Mõlemad tunneksid puudust väikestest omavahelistest draamadest. Ärasõit lükkub edasi. Head ööd, „armas eksabikaasa”. Äkki läheks Shelley nüüd fiestale tagasi? Uksel mõtleb ümber. Bobby hiilib Harry Potteri raamatut võtma, et seda voodis lugeda. Märkavad teineteist – siiski, neil on veel üks ühine öö.

5.

Vend ja õde Toby ja Angela, kõrgem keskklass. Angela laulatustseremoonia on algamas, ta abiellub kolmandat korda. Aasivad kaalu, riiete, sugulaste, Toby terava keele teemal. Mida Toby õieti arvas Angela teisest mehest Paulist? Pauli vaated ja riided olid takerdunud 1956. aastasse. Uue mehe stiil on toredasti sportlik, kuigi pruuti altari ette viies ei peaks siiski kandma tossusid. Angela küsib vennalt, kas ta teeb õigesti. – Mis küsimus see praegu on, kui sada inimest ootab aias, laual tonnide viisi võileibu, grillitud krevette ja kooke; lähme, enne kui sipelgad nendeni jõuavad! Angela tahab viit minutit tõe kuulamiseks. Kuid mitte NEID viit minutit, veenab Toby. Angela rüütab kohvi ja ehmub, kui tema all heliseb telefon (ta on selle peal istunud) ja kleidile jääb plekk. Püüavad tükikest kangast välja rebida, kuid rikuvad kleidi, suur mäsu kleidi ja kohviga. Kui Angela lõpuks läheb, vallandub tohutu sadu ja Angela on sorgus ja märg. Toby paneb õe sassis juustele loori ja pakub vihmavarju, peegel puruneb – kõik halvad ended? Toby rahustab, et endeid pole, on lihtsalt ebakindlus, mis leiab tuge märkidest. Jah, kleit on kole, ilm on halb, toit ebameeldiv. Kuid sul on uue alguse lootus! Ja ainult see on tähtis.

(Annoteeris Ene Paaver)

PETER QUILTER

Just the Ticket, 2009

1N

6 stseeni

KOKKUVÕTE:

Susan on ekstsentriline 60-aastane pisut ülekaaluline lõpmata jutukas üksik naine. Ta sõidab oma 60. sünnipäeva puhul taas Australiasse, meenutades igal sammul reisi, mis

ta tegi sinna koos sõbrannadega üle 40 aasta tagasi. Näidendi tegevusse põimuvad audio- ja videopildid tollasest, noorte tüdrukute reisist. Tegevus toimub lennujaamas, hotelli baaris, peoruumis ja aias, rannal. Susan pöördub erinevate tegelaste poole, tema tekst on enamasti kellelegi suunatud, mõnikord räägib ka omaette.

Susan ise ja tema kirjeldatud sõbrannad on peaaegu groteskselt koomilised tüübid. Tekst pakub välja lopsakamat sorti komöödia, kuid sõltuvalt lavastaja ja näitleja soovist leiaks siit natuke ainet ka nukrama tagasivaatepilgu ja üksindusteema tarvis.

Projitseeritud piltidel näeme Susanit poes, tainast segamas, kooki küpsetamas, sünnipäevatoriti iseendale, peale kirjutatud „Susan 60“. Siis tühja taldrikut, lennupileteid ja passi. Lavategevus algab lennujaamas. Susan pöördub teiste reisijate poole ja räägib nendega, kommenteerides oma sõitu. Kogu see julgeolekuvärk alandab, peab kõik ära võtma, laskma end läbi otsida. Ta sõidab ümbermaailmareisile. Teist korda elus. Ta käis samasugusel reisil kahekümnesena koos sõpradega. Nüüd ei tahtnud keegi kaasa tulla. Miks - vist kartsid nooruse radadele minna, sunnib nägema, et on vahepealsed aastad lihtsalt raisanud. Ta on samal reisil sama seljakotiga, kuid pagasis 40 aastat rohkem. Kui üks reisija lahkub, pöördub ta teise poole. Kui kõik lahkuvad, räägib iseendaga. Tänapäeval linnades enam ei suhelda, kardetakse silmsidet, äkki teine on mõrtsukas. Susan pöördub uue kuulaja poole, kes on välismaalane ja räägib endast: mul on see omadus, et inimesed väldivad mind. Mind saaks kasutada evakueerimisolukorras: saata Susan inimestega vestlema, kõik lahkuvad kindlasti.

Kena väike monoloog teismeliste kasulikkusest tänapäeva elektroonika kasutamisel, neist on rohkem abi kui kasutusjuhendist, just teismelised juhivad oma keskealised vanemad läbi muutuva maailma. Loksutab kohvi maha, toob oma kotist rulli wc-paberit. Räägib oma emast, kes alati toitu maha pudistas, ja kui kasulik on wc-paberi rulli käepärast hoida. Toll vaatab Susanit ja ta fotot ning ei suuda naeru pidada. Räägib oma kehast. Püüdes mitte halb välja näha riidetud silmapaistmatusse tumedasse – ja keegi ei märka sind enam üldse. Ta on täiesti üksik, pole kunagi abielus olnud ega isegi mitte suudelnud. Kuid ta on sellega harjunud.

Pilt tüdrukutest aastaid tagasi, kuidas nad siis lennukile läksid, närvitsesid, üksteist tõgasid, olid lootusrikkad.

Projitseeritud fotodel Susani reisi hetked: lobisemas kaasreisijatega, söömas, tualetisabas, magamas, videot vaatamas, lugemas jne. Tegevus Austraalias hotelli baaris. Räägib baarmen Billile reisist, job erinevaid kokteile ja meenutab, mida nad noorena jõid, mis tüdrukutest edasi sai. Pauline – klatš, kolimine, provints; Debra – kaal, söömine, häbenemine. Baar muudetakse keskööl diskoruumiks. Susan läheb tantsima. Projektsioonis minnakse ajas tagasi eelmisesse korda, kuidas tüdrukud siis tantsisid. Jutustab nende lugusid.

Istub hotelli aias, isegi kuu tundub soe. Räägib Juliast, kellega on kunagi korterit jaganud. Juliaga seoses meestest, moest, vananemisest, iluoperatsioonidest. Piltidel Austraalia vaated kuuvalgel. Pildid sõprade abiellumistest. Siis Susan üksi lilledega. Susan rannas, 1930ndate laadis rannariietus, sööb pähkleid. Milleks veel mees meest vaja, kui sul on päikesepaiste ja koogid käepärast? Kuid siiski, kas baarmen Bill suudles teda eile õhtul? Räägib lapsepõlvest, kuidas teda hellitamise kartuses kunagi ei kiidetud. Läheb ujuma, lehvitab paadiseltskonnale, kes kiiresti eemaldub.

Fotod tüdrukutest vaatamisväärsusi külastamas. Susan on nüüd riidetunud pidulikuks õhtuks, ostnud päeval kleidi ja kõrged kingad. Kuid ta kardab liikuda, sest võib komistada ja kellelegi otsa lennata. Nagu purjus autojuht: oht teistele. Seepärast ta seisab sissekäigu kõrval nurgas. Inimesed peavad teda riidehoidjaks ja annavad talle oma mantlid. Läheb jookide laua juurde, pillab šampanjat lauale, piinlikkus. Kujutleb, et Bill on teda peole kutsunud ja ootab teda. Palub Billil plaadi mängima panna, Susan tantsib üksi keset põrandat, paljajalu, sest kingad pigistasid kohutavalt.

Lahkumine Austraaliast. Loodab, et lennukis on keegi, kellega rääkida. Jätab Billile tänukirja, et see aitas tal jälle end 20-aastasena tunda ja mõista, et vananeda ei ole häbiasi. Hääled noortena, kuidas nad lahkusid hotellist ja rääkisid ees ootavast elust ja Austraaliasse tagasitulekust.

Lõpus fotod Susani ja Billi abiellumisest.

(Annoteeris Ene Paaver)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG (S 1967)

„Ambrosia“ (Ambrosia, 2005)

„Ambrosia⁸“, satiiriline näidend, esmalavastus Saksamaal Essenis aastal 2005.

3N + 7M

Naistegelased:

proua Hartung – ca. 60 a., rängalt frustreritud abielunaine

proua Hering – 40-45 a.

ettekandja – vanuses 30 ja üle

Mehed:

Gallasch, senior

Hering – 40-45 a

Gubig – 30-40 a., reklaami-yuppie

Kreye – 30-40 a

Kronberg, laevade müüja

härri Hartung – ca 60 a

Rockweiler – ca 35 a

Kõikidel tegelastel on üks ühine tase: promille üle ühe.

TEGEVUSKOHT: kõrtsi tagatuba, rohmakad puutoolid, hiiglaslik puust laud à la Püha õhtusöömaaeg. Laud täis tühje ja pooltühje klaase ning kõikvõimalikes sortides pudeleid. Seinal telefon. Õhus katkematust suitsetamisest vaatesaali imbuv suitsupilv. Üüratakse laulda, solistina või ühiselt.

KOKKUVÕTE:

Näidend algab meeltesegase arupidamisega selle üle, kui palju on ära joodud õlut, veini, kangemat kraami. Probleem tekkib sellest, et härri Hering tahab millegipärast seltskonda hüljata. Algab äge punnimine ärajoodud kvantumis selguse loomiseks. Kuid ka sõrmi painutades see ei õnnestu. Joomise juures pole tehtud vahet, kelle klaas parajasti näpu alla sattub. Ka siis mitte, kui lauanaaber on oma sülje sinna sisse lärtsatanud. Saabub ettekandja, et lauda koristada, ent see tal ei õnnestu, sest kliendid nõuavad, et neile viivitamatult toodaks uued alkoholi annused. Rockweiler nokib oma näo kallal. Proua Hartung huvitub: tahab ta endal furunkulist mäda kätte saada? Gallasch nutab hambaproteese lauale lajatades oma noorusaja külluslikkust taga. Vennatütar, keda ta kunagi aitas, on temast teinud nüüd koera laua all, kes peab ootama, millal laualt raasuke si pudiseb. Tüki lõpus langeb ta laua peal kooma ning

8 **ambrosia**, biol. 1. Umbrohuna kasvab ambroosiat kõigil mandritel... , Eestis pms. raudteel ja laoplatidel 2. A-seened, puidus ürasekite käikudes kasvavad seemed, millest ürasekite tõugud ja valmikud toituvad 3. Kreeka müt-s surematuks tegev heamaitseline ja -lõhnaline jumalate toit. A-ks nimetati ka healõhnalist salvi. (ENE 1. Tallinn Kirjastus „Valgus“ 1985)

ettekandja ja Hering saavad tema laual lebavale kehale toetudes valmis oma suguaktiga.

Härra Hartung tunneb Maale tekkivate uute kultuurkihtide ees hirmu: kas maapind talub neid kokku kukkumata? Proua Hartungil kaovad asjad mälust. Tulemasina kadumine põhjustab ohtra kriiskamise. Uuritakse üksikasjalikult härra Heringule suhu jäänud hambatükaid. Arutatakse, miks on aretatud kandilise arbuusi sort. Eks ikka sellepärast, et kandiline kaup võtab konteineris vähem ruumi, nii saab vedada laevadega rohkem kaupa ja teenida suuremat kasumit.

Kiirustades käiakse põiekal, sest kahju on heast seltskonnast kaua eemal olla. Vaid Gubigul läheb pikemalt. Ta kuseb ja oksendab end täis. Kui naaseb, koorib end ihualasti ning laulab improviseeritud laulu.

Tüki lõpuks tühjeneb kõrtsituba, vaid Gallaschi elutu keha laual jääb masendavaks tõenduseks härra Heringu lootusrikkale tõdemusele: me suudame lennata, me oleme kõrgemad olevused.

Me oleme Jumalad!

HINNANG:

Autor loob grupipildi endaga näiliselt rahulolevast, ent elus äpardunud keskklassist, kes päästab end spliinist veel ühe pudeli/kannu tellimise, ahelsuitsetamise, hingevalu väljapissimisega enne hukatusse langemist. Grupipilt aja surnukslöömisest ja -lööjatest. Keha mahlasid on kogunenud nii ohtralt, et need purskuvad välja omatahtsi: mäda, kusi, okse – vedeldunud hingeravi. Kui antiikaja jumalad tahtsid lõbutseada, manustasid nad endale nektarit ja ambroosiat. Tänapäeval ...

Näidendi autor laseb keskmisel inimesel rääkida ja hädaldada purjuspäi ja kambakesi. Nii nagu seda tehakse meilgi. Sestap on tüki lavastamise korral siinselgi keskklassil palju äratundmisvalu, kui vaadata ja kuulata seda lavalt peegelpildis.

KATKEND:

HERING: Mu härrad, –
Hetk vaikust.

mu daamid ja härrad, –
mu härrad, –
Hetk vaikust.

ma pean tunnistama, –
Hetk vaikust.

ma pean tunnistama, et ma olen purjus. Ma olen purjus. Ei saa aru, millest.
Hetk vaikust.

Nii et mina lahkun nüüd sellest seltskonnast.
Jääb korraks seisma.

Ma soovin kõikidele siiajäajatele kena õhtut.
Hakkab ära minema.

KRONBERG: Kuidas siis niimoodi – kuidas siis niimoodi –
Tirib Heringut varukatpidi tagasi.

ROCKWEILER: Istu nüüd ometi maha, istu maha, pole sul kuhugi kiiret –
.....

PROUA HARTUNG: Palju te siis ära joonud olete?

*Küsimus ajab Heringu ähmi täis, õhtu jooksul sisse kummutatut on raske kokku arvutada.
Ta võtab appi näpud, ei suuda ka neid kõverdades arvutada –*

HERING: Ma – ma jöin –

KRONBERG *Gubigule*: Ta jõi ju sama palju kui sina –

GUBIG: Sama palju? Kui mina?
 Palju ma siis jöin? ROCKWEILER:
 Palju sa jöid –
 GUBIG *Gallaschile*: Sama palju kui sina –
 GALLASCH: Mina?
 HERING: Teie –
 HÄRRA HARTUNG: Teie jöite – kolm ölut – kolm suurt – või neli! Neli suurt? Neli suurt – jah – *Gubigule* – sa jöid neli suurt –
 GUBIG *nookab Kronbergi poole*: Tema jöi neli –
 HÄRRA HARTUNG *nookab Heringu poole*: – aga tema küll ei joonud.
 PROUA HARTUNG: Mitu ölut te ära jöite?
 HERING: Kolm.
 ROCKWEILER: Neli!
Hetk vaikust.
 HERING: Kolm või neli.
 PROUA HARTUNG: Ise peate ju teadma!
 HERING: Kolm.
 ROCKWEILER: Kolm suurt siis.
Hetk vaikust.
 Ainult!
 GALLASCH: Valge vein pealekauba –
 PROUA HARTUNG: Mitu valget veini te ära jöite?

HERING *siira kahetsusega*: Töesti ei tea –
 ROCKWEILER: Kas meie siin? Et kui palju meie ära jöime? Kaks? Võib-olla kolm, tühjad pudelid viiakse pidevalt eest ära, ei saagi ju teada!

(Annoteeris Olev Mengel)

POLLY STENHAM
„Kihvad” (*Tusk Tusk, 2009*)
 Draama kaheksas stseenis

3N + 3 (4) M

TEGELASED:

Eliot (15)
 Maggie (14)
 Finn (7)
 Cassie, Katie (40ndates)
 Roland (40ndates)
 naabri hääl

TEGEVUSKOHT: elutuba Londoni korteris

TEGEVUSAEG: 10 päeva kaasajal

KOKKUVÖTE:

Kolm last on oma emaga just kolinud Londonisse ning ootavad uues korteris kahtlase kuulsusega linnajaos ema kuskilt tagasi. Kümne päeva jooksul püüavad nad hakkama saada vähese rahaga, mis nad kolimiskastidest leiavad, ootavad ema telefonikõnet ja hoiavad ema puudumist teiste inimeste eest saladuses. Järk-järgult selgub, et ema on

vaimselt ebastabiilne ja suitsiidne alkohoolik, kes on varemgi sarnaselt ära kadunud, kuid seekord ei ole ta oma telefonigi kaasa võtnud. Laste vahel tekivad aina tõsisemad võimumängud, kombatakse täiskasvanute maailma ning püütakse tõlgendada lapsee mälestusi ema käitumisest. Kogemata satuvad olukorda uurima peretuttavad Katie ja Roland, kes satuvad laste võimumängude tõttu omakorda suhtekriisi. Lõpuks püüavad nad lapsi endaga kaasa võtta, et nende eest hoolitseda kuni ema on leitud, kuid lapsed hoiavad kokku ja põgenevad.

„Tusk tusk“ on psühholoogiliselt põnev ja õõvastav tekst, kus laste mängud ja täiskasvanute maailma varjupooled segunevad, teismeliste püüd maailma mõista on mõjutatud lapsepõlvkogemustest ning ema tegude vari välistab väljapääsu ebastabiilsusest. Lavastamisel ei pruugi lapstegelased takistusi tekitada, kuna sisuliselt on nende vahelised psühholoogilised mängud samad, mis igas teiseski vanuses tegelastel. Tehniliselt on "Tusk tusk" eelis üheainsa tegevuskoha ning lühikese ajavahemiku kasutus.

KATKEND:

II vaatus, 5. stseen

Uksele koputatakse. Lapsed vaatavad teineteist. Koputatakse veelkord. ELIOTi nägu venib purjakil naerule.

ELIOT: Ma ütlesin! Ütlesin ju? Ma ju ütlesin teile.

Tõuseb ebakindlalt.

MAGGIE: Ellie, sa ajad koogi maha...

ELIOT: Ei, oota. Kustutame tuled ära. Ma ütlesin! Ma ütlesin! Ššš... küünlad.

FINN hüpleb erutatult.

Koputatakse veelkord, ELIOT süütab küünlad.

Lapsed hakkavad sünnipäevalaulu laulma, ELIOT juhivad nad ukse juurde. FINN on ülimalt elevuses. ELIOT tõmbab ukse järsult lahti.

Uksel on CASSIE ja hoiab kingitust.

Vaikus. MAGGIE paneb tuled põlema.

CASSIE: Palju õnne, Ellie!

ELIOT ei ütle midagi.

CASSIE: Ma tahtsin selle ära tuua. Vabandust, et hiljaks jäin. Tulin peale tööd. Ma püüdsin helistada, aga...

CASSIE ulatab ELIOTile kingitust, aga see pöörab selja ja kõnnib eemale.

CASSIE: Kas ma segasin?

ELIOT püüab mitte nutma hakata.

FINN: Kas me hakkame nüüd pidu pidama?

ELIOT: Miks ka mitte. Kuradi pärast, miks ka mitte!

(Annoteeris Auri Jürna)

SIMON STEPHENS

“Ebarahu” (Motortown, 2006)

Draama kaheksas stseenis

3N + 5M

TEGELASED:

Danny (endine sõdur)

Lee (tema vend)

Marley (Danny endine tüdruk)

Tom

Paul
Jade (14-16, mustanahaline tüdruk)
Justin
Helen (Justini abikaasa)

TEGEVUSAEG: kaasaeg

KOKKUVÕTE:

Endine sõjaväelane Danny pöördub tagasi kodukohta ja kuuleb oma kerge vaimse alaarenguga venna Lee käest, et Marley, Danny endine pruut, kellele ta sõjaväest kirju kirjutab, temaga enam suhelda ei taha. Dannyt püüab selgitada suhteid Marleyga, kuid selle käigus puutub kokku veel mõne tuttavaga ning hakkavad ilmnema sõjas kogetu tagajärjed. Ta hangib omale relva ja tapab jõhkralt teismelise tüdruku.

„Motortown“ on vormilt tinglik ja sisult jõhker draama, mis käsitleb sõda ja fanaatilise idealismi luhtumist näinud inimese võimetust tagasi pöörduda ühiskonda. Autor vaid vihjab, ta näitab pelgalt katkendeid, kuid ei anna hinnanguid ega seletusi. Remargid on minimaalsed, kohtade ja tegelaste kirjeldused napid, välised juhendid visandlikud. „Motortowni“ lavastades tuleb silmas pidada, et see on kirjutatud läbi peategelase vaatenurga ning võimaldab teravat kriitikat kaasaja väärastunud ühiskonna pihta. Samuti vajab see Eestis lavastades mõnd kohalikku paralleeltemat, kuna algselt on näidend kirjutatud sügavalt Suurbritannia-keskseks.

KATKEND:

2. stseen

MARLEY: Muide, ma nägin Leed mõnda aega tagasi. Kui ta sõidutunnis oli. Sõitis mööda Heathway'd. Ta sõitis umbes 20 km tunnis. Tema taga oli juba pikk autoderivi.

DANNY: Ära...

MARLEY: Miks sa tulid kui ma palusin sul seda mitte teha=

DANNY: Mis sa ise arvad?

MARLEY: Pole aimugi.

Väga pikk paus.

MARLEY: Ma joon oma tee lõpuni.

DANNY: Selge.

MARLEY: Ja siis ma lähen koju.

Väga pikk paus.

Marley joob oma teed.

DANNY: Kuidas on?

MARLEY: Mis?

DANNY: Su tee?

MARLEY: Väga hea.

DANNY: Tore. Minu oma on natuke leige. Sa oleks pidanud maitsma seda teed, mis meile seal anti. See oli jube.

MARLEY: Ma usun.

DANNY: See oli pulbri tee.

MARLEY: Tore.

DANNY: Maitses nagu betoon.

MARLEY: Tore.

DANNY: Ma tõesti igatsesin sind.

MARLEY: Sa ütlesid seda.

(Annoteeris Auri Jürna)

ALFONSO VALLEJO (s 1943)⁹

„Haavandunud päike“ (*Sol Ulcerado*, 1983)

Näidend kahes vaatuses

2N + 2M

Mängitud Hispaanias ja Poolas („Owrzodzone słońce”¹⁰).

ROLLID:

- 1) 50-55-aastasele meesnäitlejale,
- 2) 35-40-aastasele naisnäitlejale,
- 3) kahekümnendate alguses meesnäitlejale,
- 4) kahekümnendate alguses naisnäitlejale.

Näidendi autor on hariduselt arst: siit ilmselt ka pealkiri. Tegevus toimub paari päeva jooksul jõuka Hispaania perekonna majas. Väljapoole paistab, et perekonnal on olemas kõik, mis vaja, kuid tegelikult on abikaasade vahel ammu igasugused tunded kadunud, abielus ollakse puhtalt majanduslikel kaalutlustel. Nende abielu on tõsisel kriisis, abikaasad süüdistavad teineteist vastastikku. Päike mängib näidendis olulist rolli (autor kirjeldab remarkides väga põhjalikult lavavalgustust, mis peab andma aimu päikese asukohast ja päevaajast). Näidendis on neli tegelast. Range ja pragmaatiline juuraõppejõud Max on abielus endise tantsijanna Sandraga. Nad kasvatavad koos Chocot, Maxi poega esimesest abielust, ja Irist, Sandra tütart (Max ei ole tegelikult Irise isa). Choco on armunud oma kasuemasse, isa äärmiselt kaunisse uuesse naisesse, mis viib ta enesetapuni. Seega kasutab autor antiikkangelanna Phaidra motiivi, kuid ümberpöörduvalt, st ei armu mitte naine, vaid hoopis kasupoeg armub kasuemasse, kes ta üles on kasvatanud. Max on Sandra ja Choco suhtest teadlik, kuid tahab iga hinna eest perekonda säilitada, isegi omaenda alanduse, kibestumuse ja üksinduse hinnaga. Tüki atmosfäär on raske, rõhuv, umbne, täis allasurutud erootilisust, mida eelkõige õhkub Sandrast. Kui Iris ema ja Choco vahelisest suhtest teada saab, siis võtab ta mootorratta ja satub autoõnnetusse (kokkupõrge veoautoga) ning hukkub. Näidend lõpeb lava tagant kostva püstolilasuga: Choco sooritab enesetapu.

Olen alljärgnevalt tõlkinud näidendi algus- (koos tegelaste kirjeldusega) ja lõpustseeni. Huvi korral palun minuga minult tõlke tellimiseks ühendust võtta (kontaktid Eesti Teatri Agentuuris).

TEGELASED:

MAX ADRIAN – Pikka kasvu sale elegantne mees. Alati ideaalselt riides. Vanuselt viiekümne ja viiekümne viie eluaasta vahel. Käitumiselt ja maneeridelt distantsi hoidev ja analüütilist laadi. Tugev ja imposantne iseloom. Ta ei lähe kunagi endast välja. Jurist.

SANDRA ADRIAN – Maxi abikaasa. Kolmekümne viie ja neljakümne vahel. Säravalt ilus ja rafineeritud maitsega naine. Endine klassikalise balleti tantsija. Praegu balletiõpetaja. Kunstniku temperamendiga. Kirglik.

CHOCO ADRIAN – Maxi 18-20-aastane poeg esimesest abielust. Silmnähtavalt atleetlik kehaehitus. Isast pikem. Lühikesed juuksed. Läbitungiv pilk, pilgutab raskelt ja veidralt intensiivselt silmi. Nurgelisus. Tema liigutused on üllatavalt kaslaslikult täpsed.

9 NB! Mitte segi ajada Antonio Buero Vallejoga (1916-2000), kelle „Lõõmavat pimedust” on Eestis kolmel korral lavastatud.

10 Olen näinud Rzeszówi Teatr Siemaszkowej lavastust 26. aprillil 2008. Fotosid lavastusest võib näha siit: http://www.teatr-rzeszow.com/index.php?l=pl&s=galeria&spektakl_id=733

Endassesulgunud ja introvertne isiksus, samas silmnähtavalt närviline ja suhtlemisel tugevam pool. Väga eripärane, lummas isiksus.

IRIS ADRIAN – Choco noorem õde. Kolm aastat Chocost noorem, kuid juba täielikult väljakujunenud naisekehaga. Silmnähtav sarnasus emaga. Iris on laval nagu päikesekiir.

LAVAKUJUNDUS:

Laval on Adrianide maja elutuba. Üks uks viib majast välja, teine teise tuppa. Lavakujundus võib olla realistlik, koos kõigi detailidega, või tinglik, mispuhul piisab üksnes madalast lauast, toolidest ja kahest mainitud uksest. Tegevus toimub katkematult kahe päeva jooksul.

KATKENDID:

ESIMENE VAATUS

Esimene stseen

Külguksest tuleb sisse Max Adrian. Ta teeb maja välisukse lahti.

Max: Sandra! Sandra! *(Avab teise tuppa viiva ukse. Sel hetkel ilmub Sandra. Nad pörkavad peaaegu kokku. Max jääb Sandrale otsa jõllitama.)*

Sandra: Mis on?

Max: Ma just praegu käisin garaažis ja nägin, et Choco on jälle mootorratta võtnud! Ma ju ütlesin sulle: ära anna talle garaaži võtit!

Sandra. Ma ei andnudki...

Max: Ah ei andnud jah? Aga kuidas ta siis garaaži sisse sai?

Sandra: Ma ei tea...

Max: Ah et sa ei tea?

Sandra: Ju ta siis võttis ise minu võtme ja laskis sellest koopia teha. Ma ei tea.

Max: Tead sa mis, Sandra... mul hakkab sellest kõrini saama... saad sa aru? Kahe kuu eest oleks Choco selle kuradima motikaga ennast surnuks sõitnud... Ta oleks peaga vastu seina sõitnud! Ja mis pärast seda edasi sai? Mitte kui midagi. Kui tal tuli tahtmine uuesti sõitma minna, siis ta lihtsalt võttis motika ja läks. Tee mis tahad. Sest siin majas teeb Choco kõike seda, mis ta ise heaks arvab.

Sandra: Max, palun... Ma ju kordan sulle veel, et...

Max *(lõikavalt)*: Ja mis sellest, et ma talle ütlesin, et mootorrattad on ohtlikud! „Ma ei taha, et sa endale mootorratta ostad!” Choco lihtsalt võttis kätte ja ostis. Miks? Sest ema andis talle raha.

Sandra: Jälle hakkad otsast peale või!? Ma ei andnud talle raha.

Max: Tead sa mis, Sandra... Ma tunnen sind väga hästi. Ta ju täiesti manipuleerib sinuga. Alati on manipuleerinud. Kui tal ei ole raha... või on võtit vaja... või mida iganes, siis ta saab selle. Sest sa lihtsalt annad talle. Ja küll me näeme, milleni see ükskord välja viib.

Sandra: Tead, Max, meil on sinuga vaja suud puhtaks rääkida...

Max: Aga räägime!

Sandra: Ma ei ole nõus kõike seda rohkem välja kannatama!

Max: Mida välja kannatama?

Sandra: Sa tundud mulle juba pikemat aega...

Max *(järsult)*: Millisena ma sulle tundud?

Sandra: Kas sa mul üldse rääkida ei lase?

Max: Räägi-räägi. Ütle mulle kõik, mis sa mulle öelda tahad. Mind väga huvitab see.

Õudselt huvitab!

Sandra: Miks sa minuga niimoodi käitud? Mida mina sulle teinud olen? Ma olen päev otsa tööl, ja kui ma koju tulen, siis on mul tunne, et ma tulen pörgusse. Sa oled pidevalt halvas tujus, kritiseerid kõike, keegi ei ole sulle meele järgi... ja nagu oleks mina kõiges selles süüdi, mis siin majas korrast ära on.

Max: Liiga palju asju on korrast ära! Ja ma ei kannata korralagedust!

Sandra: Okei, okei...

Max: Ma ei kannata seda, kui heasoovlikkus aetakse sassi karistamatusega! On arusaadav? See poiss...

Sandra: Sul pole vaja edasi rääkida. Mina olen süüdi.

Max: Täpselt! Sellepärast, et ta on esimene laps, on teda alati eriliselt koheldud. Sinuga on ta alati saanud, mida hing ihaldab, talle on absoluutselt kõik lubatud olnud! Kui ma sinuga abiellusin, oli Marta just surnud...

Sandra: Aitab! Kuigi ma ei ole tema päris ema, kasvatasin ma teda nagu oma poega!

Max: Ja nüüd on tulemused käes! Temast kasvas laiskvorst... Halvasti kasvasid! Marta ei oleks kunagi sellega nõus olnud...!

Sandra: Palun, ärme hakkame jälle otsast peale... Kui me abiellusime, siis oli ta kaheaastane!

Max: Tatt selline! Halvasti kasvatatud! Mässaja ja... ja... Vanasti ta käitus vähemalt teiste inimestega normaalselt, mis sest, et ta minuga läbi ei saanud. Vanasti oli ta rõõmus ja sümpaatne noormees, ja õppimisega sai ta ka niivõrd-kuivõrd hakkama...! Aga nüüd on ta juba paar aastat täiesti talumatu tüüp!

Sandra: Temast on mees saanud. Muud midagi...

Max: Mees? Kuule, ära tee nalja...

Sandra: Choco on raske isiksus, tugeva iseloomuga...

Max: Ta on nii sünye, nii...

Sandra: Miks sa nii räägid? Miks sa sellest ei taha aru saada, et sinu poeg on sinust erinev... et talle meeldib üksinda olla... ja siis? Choco on väga tore inimene... Kui ta meheks sai, siis ta iseloom muutus, ta tõmbus endasse... Seda tuleb tihti ette, Max, ta ei ole ainuke.

Max: Ah soo? Tõmbus endasse... nojah... Ma ei taha sind ehmatada, aga mul on tunne, et sa ei suuda enam kainelt mõelda. Täna hommikul lõi Choco ülikoolis kursusekaaslasele haamriga pähe. Kui neid ei oleks lahutatud, siis oleks ta ta ära tapnud. Kursusekaaslane jäeti haiglaravile.

Sandra: Mida?

Max: Rektor helistas mulle oma kabinetist. Nad tahavad Choco juurateaduskonnast välja visata. Täna õhtul on meil õppejõudude erakorraline koosolek.

Sandra: Choco? Lõi kursusekaaslasele haamriga pähe? Mina küll ei suuda seda uskuda... Choco on ju nii rahumeelne ja heasüdamlik... Nii...

Max: Ta on juba teist korda esimest kursust kordama jäetud! Tal on ainult kaks sessi jäänud, et eksamid ära teha: see sess ja siis septembrikuu sess! Kui ta selles aastal eksameid ära ei tee, siis ta saab eksmati. Sinu tütar Iris on Chocost kolm aastat noorem ja on juba Chocoga ühel kursusel!

Sandra: Nüüd aitab! Ma juba tean seda! Sa oled seda mulle viiskümmend korda üle rääkinud! Maailmas on tuhandeid inimesi, kes ei ole juurat õppinud! Ja nad elavad edasi...! Ja nad on õnnelikud! Ja peale selle ma kordan sulle veel, et mulle ei meeldi, kui sa mulle „minu tütar” ütled! Meie tütar! Sinu ja minu oma! Mul on väga kahju, et Marta...

Max (*katkestab Sandrat*): Täna pannakse hinded välja. Õppeaasta viimane päev. Vaatame, mis eksamid ta ära tegi. Kui ta jälle läbi kukkus...

Sandra: Mida sa siis teed? Ah? Annad talle pekka või? Karistad teda? Üheksateistaastast meest? Kui ta õppida ei taha, siis ta ei õpi! Miks sa sellest aru saada ei taha?

Max: Õpib küll. Ja temast saab jurist. Nagu mina, nagu minu isa, nagu minu vanaisa. [...]

TEINE VAATUS

Kolmas stseen

Sandra ja Choco istuvad. Max käib ringi, lugedes samme, aeglaselt.

Max: Hästi... mulle tundub, et igal asjal on algus ja lõpp. Ja mulle tundub, et lõpp on käes. *(Max on laitmatult riides, vihmavari ikka käes, silmad punased – on näha, et ta on nutnud. Hääl aga väriseb tal ainult kohati.)* Mulle tundub, et elu on nii seatud, et selle parim osa saab otsa enne halvimat osa. Jälle ilmselt lihtsalt üks inkongruents... *(Paus.)* Aga ühest asjast ei saa ma ikkagi aru... Mis Irisega lahti on? Miks ta minema jooksis? Miks ta mootorratta võttis? Mille eest ta plehku pani? Mida ta nägi, et ta nii ära ehmatas, et veoautot ei märganud ja sellele otsa kihutas?

(Paus.)

Kas ta nägi pealt, kuidas te suudlesite? Kallistasite?

(Paus.)

Miks te ei vasta?

Chico: Nägi jah.

Max: Ahah. *(Paus.)* Selliseid asju ei oleks vaja olnud niimoodi karta... See on õudne... aga tuleb ette, mis teha. Mina teadsin seda juba ammu... ma lihtsalt ei öelnud mitte midagi. *(Choco pöörab pea isa poole.)*

Ära mind nii lolliks ka pea, poeg. Ma teadsin väga hästi, mis toimub. Ma teadsin, kuidas sa mu naist vaatad, kuidas sul silmi ainult tema jaoks jätkus... Sellepärast ma tahtsingi sind paar aastat tagasi mujale õppima saata. *(Paus.)* Ja ma ei olnud ainuke, kes asjaga kursis oli. *(Paneb mingid paberid lauale.)* Ma teadsin seda ka, et Iris minu tütar ei ole. Juba kolm kuud: siis, kui talle kõrioperatsioon tehti ja talle vereanalüüs tehti. *(Paus.)* Ja ma oskasin vait olla. Aga miski ei ole ülaaru tähtis, kui inimene... oskab mõelda ja oskab armastada.

Choco: Anna mulle andeks.

Max: Mul ei ole sulle midagi andeks anda. Asjad lihtsalt kukkusid nii välja. Asi on õudne, aga sinna ei ole midagi parata. Raskeks läheb alles nüüd. Sest nüüd on vaja midagi ette võtta ja otsustada. Kõigil meil kolmel. Ja see otsus on raske ja kindla peale valus. *(Paus.)* Minul ka... Miks pidi see olema just inimene, keda ma olen rohkem armastanud kui kedagi teist... kuigi ma ei ole seda võib-olla alati osanud välja näidata. *(Paus.)* Hea küll... Kell on juba palju... Irise matused kell kümme homme hommikul... *(Paus. Maxile valguvad pisarad silmi. Ta langetab pea. Võtab taskust taskurätiku ja pühib silmi. Ta on minetanud kogu oma jõu ja rühi. Ta näeb välja nagu tühi kott, täiesti lüüasaanud. Sandra tuleb talle juurde ja surub Maxi enda vastu.)*

Sandra: Max...

Max surub pea vastu Sandra kõhtu, neelates pisaraid. Choco on lõualuud kokku pressitud, ta paneb silmad kinni ja hammustab huult. Tal tuleb silmist kaks pisarat, mille ta kohe vihaga ära pühib.

Max: Ma arvan, et me peame minema... Iris on selles toas ihuüksi... ja seal on nii külm...

Choco: Lähme jah. *(Paus.)* Ma lähen toon mantli.

Choco läheb majja sisse. Viivu pärast kostab püstolilask. Merekohin. Sandra lööb endale vastu nägu. Kähe karje. Paduvihm.

LÕPP

(Annoteeris Margus Alver)

FRANK WEDEKIND

„Kevadärkamine. Lastetragöödia” (Frühlings Erwachen. Kindertragödie, 1891)

Näidend 3 vaatuses, stseene 5 + 7 + 7, sobib hästi pöördlavale.

TEGELASED:

7N + 27M

seejuures põhitegelasteks 3 naist ja 4 meest;

gümnaasiumiõpilasi 9 ja parandusliku õppeasutuse kasvandikke 5;
5 professorit ja 1 rektor, 1 pastor,
1 mednõunik, 1 pedell, 1 rantjee, 1 tema sõber ja 1 onu, 1 Härra Maskis.
Autor tegelasi tavapäraselt tüki ees eraldi välja toonud ei ole, nad selguvad teksti käigus.

TEGEVUSKOHAD: siseruumid, metsasalu, heinalakk, õu, surnuaed.

Frank Wedekind (1864-1918) – näitekirjanik, luuletaja, näitleja, lavastaja.
Väikekodanlikku silmakirjalikkust radikaalselt pilava loomingu tõttu oli ta püsivalt Saksa Keisririigi tsensuuri valvsa pilgu all. Tema loomingut on saatnud hüüatustelaviin, nagu: „Perversne praht!“, „Pahede ülistus“ jmt. Tema loomingut on pandud põlu alla kõlbluse ja korralikkuse ettekäändel.

„Frühlings Erwachen“ valmis aastatel 1890-1891. Alapealkirjaks küll „Lastetragöödia“, kuid pigem on see „Täiskasvanute komöödia“. Autor on näidendi kirjutanud oma isiklike ja kaasõpilaste kogemuste ja läbielamiste alusel. Peeaegu igas stseenis esitatakse tegelikkuses toimunut.

Wedekind: „Töötamise ajal hoidsin pidevalt tähelepanu sellel, et mitte üheski stseenis ei kaoks huumor. Kuni Max Reinhardti lavastuseni (1901) peeti näidendit puhtaks pornograafiaks. Või siis kuivaks didaktiliseks õppematerjaliks. Mitte keegi pole selles siiani näinud huumorit.“

Üks kirjastaja lükkas näidendi tagasi põhjendusega, et Saksamaal ähvardab selle eest vähemalt kaks aastat türmi. Näidend trükiti lõpuks vaid seetõttu, et Wedekind ise kandis kirjastamiskulud.

KOKKUVÕTE:

1. vaatus

14-aastasele WENDLale püüab ema – PROUA BERGMANN – selga sokutada võimalikult pikka kleiti ja ta selgitab, et lapsi toovad kured. Wendla tahab teada, kas akna või korstna kaudu. Ema soovib enda naeruvääristamise ärahoidmiseks seda siiski korstnapühkija käest mitte küsida. Aga hiljem (II v) on ta suure pinnimise peale siiski nõus tütrele, kes suure avastuse eest hirmunult põlle alla on varjunud, kiivalt hoitud saladust avaldama: lapsed on väga suure armastuse tulemus. Sõbrannad teavad selgitada, et lapsed tulevad abielust. Wendla ja MELCHIOR metsas. Wendla palub end lüüa, sest teda pole elus kordagi peksnud. Melchior sattub peksmisest hoogu, lööb nii, et „saatan su seest kaoks“.

Gümnasistid on mures oma ränkraskete koolitükkidega hakkamasaamise pärast. MORITZ oleks pigem troskat vedav hobusekronu kui koolipoiss. Eduka edasijõudmise nimel tuleb tööhärja nürimeelsusega vaeva näha. Koos Melchioriga arutatakse esmamuljeid esimestest õistest mehelihest erutustest.

2. vaatus

Wendlast neli aastat vanemal õel sünnib kolmas laps – tubli priske poisipõnn, aga Wendla ikka ei mõista, kuis ta saab olla kolmekordne tädi.
HÄNSCHEN RILOW vaatab lukustatud ukse taga, püksiklapp alla lastud, Palma Vecchio Venuse kujutist ning meenutab kindlas rütmis teisi kirjandusest ja kunstist tuttavaid naistegelasi, kuni saabub ülima õndsuse hetk.
Neljandas stseenis teatab Melchior heinalakas Wendlale, et armastus on vaid egoism ning defloreerib ja rasestab ta, sest Wendla teadis ju, et laps tuleb üksnes armastusest ja abielust. Moritz kavatseb sooritada enesetappu, juhuslikult kohtab ta tänavatüdrukust lapsepõlvekaaslast ILSEt, kes kutsub teda pigem elama samasugust vaba elu, mida ta ka lopsakalt kirjeldab. Kuid Moritzal mölgub meeles vaid kohustuslik õppetöö, mille kehvade

tulemuste tõttu ei viidaks teda edasi. Juhuse tahtel sündinuna ei leia ta põhjust edasi elamiseks.

3. vaatus

Gümnaasiumi koosolekuteruumi on kogunenud professorid, koolijuht, korraldajad ja õpetajad. On vaja otsustada Melchiori ära saatmine erikasvatusega õppeasutusse, sest Moritza suitsiidis on väidetavalt süüdi Melchiori kirjutis teemal „Suguakt“, kus ka joonistused juures ning mille ta Moritzale lugeda andis. Kuigi süüdistataval on lubatud öelda vaid „jah“ või „ei“, suudab Melchior vilksamisi siiski ära öelda: „Ma ei kirjutanud mitte midagi rohkemat ega vähemat kui seda, mis on teile hästi teada tõsiasi.“

Surnuaed, Moritza muldasängitamine. Kohal professorid, pastor, rantjee Stiefel (Moritza isa), ta sõber ning onu, kaasõpilased. Pisarsilmi ja väriseval häälel teatab rantjee Stiefel: poiss ei olnud minu oma. Poiss ei meeldinud mulle väikesest peale. Labidatäit mulda hauda puistates või rantjeele kätt andes püüab igaüks öelda midagi moraliseerivat enesetapja hukkamõistmiseks. Kaasõpilased arutavad, miks laibal nägu kaetud. Ilmselt poonu. Kuid Ilse näitab püstolit, mille ta võttis Moritza juurest pärast laiba leidmist. Moritz oli tulistanud oma aju võssa.

Hänschen Rilow ja Ernst Röbeli homoerootiline vestlus viinamarjaväätide all.

Melchiori vanemad, proua ja härra Gabor, pahandavad, et poiss kinnisesse õppeasutusse määrati. Melchior ei seltsi sealsete olijatega, pageb ning jõuab surnuaial Wendla hauale, kes ei elanud üle oma rasedaks olemist. Melchior kohtub seal oma pead kaenla all kandva Moritzaga ning Mehega Maskis, kellega koos nad näidendi lõpus lahkuvad käsikäes üle haudade hajudes.

HINNANG:

See näidend on elu päikeseline kujutamine, kus iga stseen on varjamatu huumori teenistuses, niipalju, kui seda annab luua. Mees Maskis loob silla teismeliste noorte ja täiskasvanute vahele. Lõpustseenis end ilmutanud pead kaenlas kandev Moritz on autori määratluse järgi surma kehastus Nietzsche filosoofia mudeli alusel.

Aegumatu näidend teismeliste muredest ning täiskasvanute arulagedast ahviarmastusest või hoolimatusest oma võsukeste suhtes. Üdini elutruu.

KATKEND:

II vaatus, stseen 2

Elutuba.

WENDLA: Räägi see mulle täna ära, ema, räägi mulle sellest nüüd! Praegu kohe! – Ma nägin ju, kui hirmul sa olid ning nüüd ei suuda ma enam kuidagi maha rahuneda.

PROUA BERGMANN: – Ma ei saa, Wendla.

WENDLA: Oi emmekene, no miks sa siis ei saa! – Ma põlvitan siia su jalgade ette maha ja panen oma pea sinu sülle. Sa paned oma põlle mul üle pea ning räägid ja räägid, nagu poleks toas mitte ühtegi teist hingelist. Ma ei siple, ei iitsata, ma kuulan hardalt vagusi, tulgu mis tuleb.

PROUA BERGMANN: – Taevas näeb, Wendla, et mina olen süütu! Taevas annab mulle andeks! – Taevase jumala nimel, tule! – Ma räägin sulle, tütreke, kuidas sa siia ilma tulid. – Kuula mind siis, Wendla ...

WENDLA (*ema põlle all peidus*): Ma kuulan.

PROUA BERGMANN (*himuralt*): – Kallis laps, ma ei tohi seda teha! – Ma ei saa võtta vastutust enda peale. – Mind pannakse vangi selle eest – nad võtavad su minult ära...

WENDLA (*ema põlle alt*): Võta kõik oma julgus kokku, ema!

PROUA BERGMANN: No, kuula siis...!

WENDLA (*ema põlle alt, värisedes*): Oi issand, oi issand!

PROUA BERGMANN: Selleks, et last saada – kas sa saad aru, Wendla?

WENDLA: Ütle ruttu, ema – ma ei jõua enam oodata.

PROUA BERGMANN: – Selleks, et last saada – peab meest – kellega sa abielus oled... a r m a s t a m a - a r m a s t a m a, ütlen ma sulle – nagu saab üldse meest armastada! Peab teda nii väga k o g u s ü d a m e s t armastama, nagu – ei leiagi sõnu selle kirjeldamiseks! Teda peab a r m a s t a m a, nagu sina, Wendla, oma vanuses veel üldsegi mitte armastada ei oska... Nüüd sa tead seda.

WENDLA (*end püsti ajades*): Jumal – suur jumal – taevas!

PROUA BERGMANN: Nüüd sa tead, millised katsumused sind ees ootavad.

II vaatus, stseen 4

Heinalakas. Melchior selili värsketel heintel. Wendla tuleb redelist üles.

WENDLA: S i i a sa siis oledki end ära peitnud? – Kõik otsivad sind taga. Uue koorma järele mindi. Sa pead ka kaasa aitama. Kohe-kohe hakkab äikesevihma sadama.

MELCHIOR: Ära tule minu juurde! – Ära tule minu juurde!

WENDLA: Mis sinuga lahti on? – Mis sa oma nägu varjad?

MELCHIOR: Mine ära, mine ära! - Ma viskan sind siit rehe alla.

WENDLA: Nüüd ma just ei lähe. – (*Laskub Melchiori kõrval põlvili.*) Melchior, miks sa koos teistega välja heinamaale ei tule? – Siin on lämbe ja kaunis pime. Sellest pole ju midagi, kui me kas või üdini märjaks saame, m e i l e ei tee see midagi!

MELCHIOR: Heina lõhn on nii mõnus. – Väljas on taevas kindlasti must kui surnukirstu kate. – Ma näen veel vaid lõõmavat mooni sinu rinnas – ja kuulen su südant tukslemas –

WENDLA: – – Ära suudle, Melchior! – Ära suudle!

MELCHIOR: – Sinu südant – kuulen ma tukslemas –

WENDLA: – Suudeldakse siis – kui armastatakse ----- Ära tee, ära tee! ---

MELCHIOR: Oh, usu mind, a r m a s t u s t ei ole olemas! – On vaid omakasu püüdlemine, kõik on vaid omakasu pärast! – Mina armastan sind sama vähe, kui sina mind armastad. –

WENDLA: – – Ära tee! – – – – – Ei, Melchior, ei! – – –

MELCHIOR: – – – Wendla!

WENDLA: Oo, Melchior! – – – – – ei – ei – –

(Annoteeris Olev Mengel)

Muusikal „Spring Awakening“ 2006

Frank Wedekindi näidendi „Kevadärkamine“ / „Frühlings Erwachen“ järgi

Libreto ja laulutekstid: Steven Sater

Muusika ja arranžeerimise: Duncan Sheik

Muusikali esietendus leidis aset Broadwayl 2006. aasta detsembris. Muusikali jaoks ebatraditsioonilisele alusmaterjalile tuginev teos muutus oma julguse ja provokatsioonilisuse tõttu kohe kõige kuumemaks kõneaineks ja seda on algusest peale saatnud suur edu nii kriitikute kui ka publiku hulgas. „Spring Awakening võitis kaheksa Tony auhinda ja valiti 2007. aasta parimaks muusikaliks. Steven Sater sai Tony parima näidendi ja libreto eest ning Duncan parima muusika ja orkestreeringu eest, 2008. aastal lisandus Grammy auhind parima muusikialbumi eest.

Tandem Sater/Sheik on teinud koostööd ka enne „Spring Awakeningi“: muusikalid „Ööbik“ (H.C. Anderseni muinasjutu järgi) ja „Another Golden Rome“ (Keiser Nerost), Steven Sater on kirjutanud varem kümme näitemängu ja filmistsenaariumi, millest mitmeid on ka pärjatud.

„Spring Awakeningi“ on nimetatud „ uue generatsiooni muusikaliks“ – üks kord ühe sugupõlve jooksul sünnib uus muusikal, mis muudab kõik“, kõlab selle reklaamlause. Wedekindi 1891. aastal kirjutatud näidend kõnetab noort publikut ka nüüd, saja aasta tagustele teismelistele on antud 2000-aastate hääl ja sound, torm ja tung. Wedekindi näidend oli pikka aega keelatud, kui see ka kusagil välja toodi, lõppes asi ikka skandaali ja keelamistega. Inglise keeles ei olnud see kõlanud enam ligi sada aastat.

Meie põhjanaabrite soomlaste juures mängiti seda 1930-ndail ja siis veel 1960-ndail. Muusikaliversiooni esiettekanne toimus Helsingi Kaupunkinteatteri suurel laval 5. veebruaril.2009 ja läheb täissaalidele. Lavastajaks on Cambridge'is filosoofiahariduse saanud inglane Neil Hardwick, kes elab juba pikemat aega Soomes ning kellele se on Helsingi Linnateatris juba 16. lavastus.

Muusikaliversioonis mängivad-laulavad kõiki täiskasvanute rolle 1 mees- ja 1 naisnäitleja. Noorte osatäitjate leidmiseks korraldati konkurss, nad dubleerivad üksteist ja mängivad ka mitmeid topeltrolle. Osa publikut on paigutatud lavale, nii et ka nemad muutuvad etenduse osalisteks, nende vahel istuvad selle õhtu „vabad osatäitjad“ kes vahel astuvad publiku seast välja või tõusevad püsti ja löövad kaasa muusikanumbrites. Muusikat teeb 7-meheline orkester (klahvpillid, kitarrid, bassid, trummid, viiul, altviiul ja tšello).

Tasuks mõelda selle muusikali lavale toomisele ka Eestis. Soomes valdab autoriõigusi Nordic Drama Corner OY, nende käest võib saada lähemat informatsiooni.

Selle lavastuse nägemine Helsingis k.a. märtsis ajendas allakirjutanut tellima annotatsiooni Frank Wedekindi originaalnäidendile, ja leian, et ka näidend väärrib/vajab eesti keelde tõlkimist.

(Annoteeris Ülev Aaloe)